

Master i sosialfag

En kvalitativ studie om hvordan barnevernsarbeidere involverer barnet
i saker hvor det er mistanke om seksuelle overgrep

INSTITUTT FOR SOSIALFAG

Universitetet
i Stavanger

Frida Bjørgum

Kandidatnummer: 1002

Veileder: Unn Cecilie Omre

Juni 2020

**MASTERSTUDIUM I SOSIALFAG
MASTERGRADSOPPGAVE**

SEMESTER:

(vår – 2020)

FORFATTER/MASTERKANDIDAT: Frida Bjørgum

VEILEDER: Unn Cecilie Omre

TITTEL PÅ MASTEROPPGAVE:

Norsk tittel: En kvalitativ studie om hvordan barnevernsarbeidere involverer barnet i saker hvor det er mistanke om seksuelle overgrep

EVT. Engelsk tittel:

EMNEORD/STIKKORD: medvirkning, deltakelse, barnevern, barneperspektiv

ANTALL SIDER: 80

STAVANGER ..... 02.06/2020 ..... Frida Bjørgum .....

DATO/ÅR

Kandidatens navn

I forbindelse med elektronisk innlevering, kommer jeg til å reservere med mot å offentliggjøre mastergradsoppgaven på universitetets nettsider

Forord

Å skrive denne masteroppgaven har vært en lærerik og krevende reise. Det har til tider vært overveldende og frustrerende, men også spennende og givende. Denne høsten har også vært annerledes da korona-virus pandemien traff verden. Dette førte til hjemmekontor, som også har vært ensomt. I prosessen har jeg savnet kaffepauser og faglige drøftinger med medstudenter.

Først og fremst vil jeg gi en stor takk til de seks informantene som bidro i oppgaven. Takk for at dere tok dere tid til intervju samtale og for at dere har delt deres erfaringer og kunnskap med meg.

Videre vil jeg takke min veileder, Unn Cecilie Omre, som har vært der for meg gjennom hele prosessen. Tusen takk for god faglig veiledning, og som har bidratt til orden og struktur når tankene har flydd som mest.

Jeg vil rette en takk til svigermor, Mette, for gode faglige innspill, gjennomlesning og støtte gjennom hele prosessen. Takk til pappa, Gunstein, for korrekturlesing. Resten av familien og min samboer fortjener også en takk, for å ha heiet og hjulpet meg for å få oppgaven i mål.

Til slutt vil jeg takke mine studievenninner, Amalie og Marita, for to fine år. For min trivsel og læringsprosess har dere betydd mye.

Stavanger, 02.06.20

Frida Bjørgum

Innhold

Forord.....	3
Sammendrag.....	6
1.0 Innledning.....	7
1.1 Presentasjon av tema og problemstilling.....	7
1.2 Oppgavens formål og hensikt.....	8
1.3 Problemstilling.....	8
1.4 Avgrensning.....	8
1.5 Begrepsavklaring.....	9
1.6 Oppgavens oppbygging.....	9
2.0 Kontekst.....	11
2.1 Norges barnevern.....	11
2.2 Juridisk rammeverk.....	12
2.3 Seksuelle overgrep mot barn.....	15
3.0 Tidligere forskning.....	17
3.1 Norske studier.....	17
3.2 Internasjonale studier.....	18
4.0 Teori.....	20
4.1 Barn er kompetente.....	20
4.2 Medvirkning.....	21
4.3 Et barneperspektiv.....	23
4.4 Deltakerstigen.....	24
5.0 Metode.....	27
5.1 Kvalitativ metode.....	27
5.2 Struktur.....	27
5.3 Utvalg og rekrutteringsprosessen.....	28
5.4 Intervjusituasjonen.....	29
5.5 Etske retningslinjer.....	30
5.6 Fenomenologi og hermeneutikk.....	31
5.7 Analyse.....	32
5.7.1 Tematisk tilnærming.....	32
5.7.2 Reliabilitet og validitet.....	33
6.0 Analyse.....	36
6.1 Samtale.....	36
6.1.1. Omfang.....	36
6.1.2 Tilrettelegging av samtaler.....	38

6.2 Informasjon	41
6.2.1 Muntlig informasjon.....	41
6.2.2 Skriftlig dokumentasjon	42
6.2.3 Alder.....	43
6.3 Beslutningsprosessen.....	44
6.3.1 Direkte involvering.....	44
6.3.2 Indirekte involvering	45
6.3.3 Fravær av involvering.....	46
7.0 Drøfting	49
7.1 Med utgangspunkt i deltakerstigen - i hvilken grad deltar barna?	49
7.1.1 Barn som forhandlere og barn konsulteres i samtale.....	49
7.1.2 Barn gis utvalgt informasjon i undersøkelsen	52
7.1.3 Barn blir manipulert og barn som dekor i beslutningsprosessen.....	54
7.1.4 Oppsummering	55
7.2. Utøver det kommunale barnevernet barneperspektivet?	55
7.2.1 Barnets perspektiv er funnet.....	56
7.2.2 Kontaktpersonene har barnet i sitt perspektiv	58
7.2.3 Barnets beste fokuseres og tydeliggjøres	59
7.2.4 Barnet blir tatt med i planleggings- og implementeringsprosesser over tid	61
7.2.5 Kontaktpersonenes tankesett og verdier	62
7.2.6 Oppsummering	64
8.0 Konklusjon	65
9.0 Referanseliste	67
Vedlegg 1	72
Vedlegg 2	75
Vedlegg 3	78
Vedlegg 4	80

Sammendrag

Denne masteravhandlingen omhandler barns medvirkning i saker hvor det er mistanke om seksuelle overgrep, og bygger på seks kvalitative intervjuer av kontaktpersoner fra to kommunale barnevernkontor. Hensikten med studien er å få mer kunnskap om hvordan kontaktpersonene i praksis involverer barnet i saker hvor det er mistanke om seksuelle overgrep. Informantene har i intervjuene fortalt om en til to barnevernssaker fra undersøkelsesfasen de har erfaring med, der det har vært mistanke om seksuelle overgrep. Dataene har blitt tematisk analysert,

De viktigste funnene i denne studien viser først at kontaktpersonene forteller at de utfører tilrettelagte samtaler med barnet. Omfanget av kontakten mellom kontaktperson og barnet varierer fra en samtale til jevnlig kontakt hver fjortende dag. Barnet blir anerkjent av kontaktpersonene som en viktig informant, hvor barnets synspunkter skal ha betydning i undersøkelsen. Likevel viser funnene at kontaktpersonen ikke inkluderer barnet i beslutningsprosessen. Barnet var ikke til stede under planlegging og vurdering av tiltak, og barnets synspunkter knyttet til beslutningene ble ikke etterspurt.

Oppgavens drøftende kapittel tar utgangspunkt i Omre og Schjelderups deltakerstige for å vurdere i hvilken grad barnet deltar. Diskusjonen kom frem til at barna i samtaler og informasjonsutveksling blir involvert på skindeltakelse nivå, og i beslutningsprosessen har barnet ingen deltakelse. Med utgangspunkt i Omre og Schjelderups barneperspektiv, utøver ikke kontaktpersonene et barneperspektiv i undersøkelsen.

1.0 Innledning

1.1 Presentasjon av tema og problemstilling

Barns rett til medvirkning er viktig for å skape et godt barnevern. Det fremgår av NOU 2017:12 at å snakke med barn er avgjørende for å forebygge, avdekke og forhindre vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt mot barn. Betydningen av å legge til rette for barns medvirkning i saker som gjelder dem, er grunnleggende for å beskytte barn og gi dem hjelp og støtte (NOU 2017:12, s. 106). Vekting av barnets stemme og mening er også et sentralt element når vi skal vurdere og avveie hva som er til barnets beste (NOU 2016:16, s. 56). Utgangspunktet er at barnet er den som vet best hvordan han eller hun har det. Dermed er barnet den viktigste kilden til innsikt om hva som er til det beste for barnet (Barn- og likestillingsdepartementet, 2016-2017, s. 169).

Utvalget av NOU 2017:12 har gjort en gjennomgang av barnevernssaker hvor barnet har vært utsatt for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt. En av de sviktene som oftest ble avdekket, var at barn fikk for liten mulighet til å uttale seg om og medvirke i egen situasjon (NOU 2017:12, s. 49). I kontakt med barnevernet forteller barn og unge at de opplever medvirkning i liten grad. Det er fortsatt store utfordringer med å sikre barns medvirkning i barnevernet, og derfor er det et stort behov for forskning på medvirkningspraksis i barnevernet (Paulsen, 2016, s. 4)

Innenfor barnevernsfaget er tema aktuelt i dag. I 2018 ble Lov om barnevernstjenester (barnevernloven) av 17 juli. Nr. 100. 1992¹ endret for å tydeliggjøre barnets rettigheter (NOU 2016:16, s. 14). Siden brukerundersøkelser og tilsynserfaringer viser at mange barn og unge melder om liten grad av medvirkning i kontakt med barnevernet, har departementet presisert barnets rett til medvirkning i den nye barnevernloven. Departementet mener dette kan bidra til økt grad av medvirkning fra barn og unge i barnevernet (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016-2017, s 43).

Videre kan vi se at tema også er aktuelt i samfunnet. I 2019 kunne vi i media lese om Oscar som ble drept av sin adoptivfar etter flere år med seksuelle overgrep. I 2017 fikk barnevernet bekymringsmelding om seksuelle overgrep mot gutten. Etter møte med foreldrene fikk barnevernet et bilde av Oscar som et barn som kunne overdrive. Barnevernet fikk inntrykk av at det ikke var snakk om overgrep, og henla saken (Trøen, Holø & Vogt, 2020). Oscar sin historie kan illustrere behovet for å styrke barns rett til medvirkning i barnevernet.

---

¹ Lov om barnevernstjenester (barnevernloven) av 17 juli. Nr. 100. 1992 blir videre i oppgaven omtalt som barnevernloven.

1.2 Oppgavens formål og hensikt

Hensikten og formålet med denne studien er å se nærmere på hvordan kontaktpersoner i det kommunale barnevernet opplever at de tilrettelegger for barnets medvirkning i saker hvor det er mistanke om seksuelle overgrep. Studien har som formål å få kunnskap om hvordan barns medvirkning blir anvendt i praksis, fra kontaktpersonenes perspektiv.

Som nevnt forteller mange barn og unge om liten grad av medvirkning i kontakt med barnevernet (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016-2017, s 43). Hensikten med studien er å undersøke hvor det oppstår utfordringer i involveringen av barn i det kommunale barnevernet.

1.3 Problemstilling

Oppgavens problemstilling er følgende;

Hvordan ivaretar kontaktpersoner i det kommunale barnevernet barnets medvirkning i saker hvor det er mistanke om seksuelle overgrep?

For å besvare problemstillingen benytter jeg meg av noen underproblemstillinger:

- Hvordan blir barna involvert i undersøkelsesfasen i barnevernssaker?
- Med utgangspunkt i Omre og Schjelderups deltakerstigen – i hvilken grad deltar barna?
- Blir barneperspektivet utøvd i undersøkelsesfasen?

1.4 Avgrensning

Barns rett til medvirkning gjelder i alle forhold som berører barnet. I denne oppgaven har jeg valgt å avgrense meg til undersøkelsesfasen i barnevernet. I denne prosessen skal opplysninger hentes inn og vurderes (Aadnesen & Hærem, 2014, s. 37). Dermed er denne fasen relevant å undersøke når vi ser på barns medvirkning. Jeg har også valgt å avgrense meg til barnevernssaker der det er mistanke om seksuelle overgrep. Saker hvor det er mistanke om seksuelle overgrep er ofte komplekse saker, som kan være krevende å jobbe med.

Fokuset i denne studien har vært rettet mot hvordan kontaktpersonene i praksis involverer barnet i undersøkelsen. Målet har vært å få kunnskap om hva de faktisk gjør, og ikke hva kontaktpersonene mener de burde gjort. Samtidig har målet vært å ha fokuset rettet mot barnet, og ikke foreldrene eller andre samarbeidspartnere.

1.5 Begrepsavklaring

Kommunale barnevernet: Betegnelsen på det kommunale barnevernet er «barneverntjenesten», og innebærer at hver kommune skal organisere sitt barnevern (Lindboe, 2012, s. 31). Det kommunale barnevernet har som oppgave å utføre de daglige oppgavene som barnevernloven pålegger dem (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 19).

Kontaktperson: En kontaktperson er en ansatt i den kommunale barnevernstjenesten, som har et forvaltningsmessig ansvar ovenfor barn og familien etter barnevernloven. Tidligere har denne rollen gått under betegnelsen saksbehandler. Etter ønske fra barn som har fått hjelp fra barnevernstjenesten, så blir betegnelsen kontaktperson benyttet i større grad (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2017).

Medvirkning: Medvirkning betyr at barnet har mulighet til å legge frem egne erfaringer og synspunkter, delta i forhandlinger og i beslutningsprosessen (Slettebø & Seim, 2007, s. 30). På engelsk benyttes begrepet «*participation*», som kan oversettes til deltakelse, delaktighet, medvirkning, medbestemmelsesrett, (nær)demokrati og engasjement (Strandbu, 2011, s. 36). I denne studien blir begrepene medvirkning og deltakelse benyttet.

Mistanke: Begrepet mistanke menes i denne sammenheng at det må foreligge en mistanke som er begrunnet i konkrete forhold knyttet til det enkelt barnets situasjon. Det er ikke krav til sikker viten, men det må foreligge konkret bekymring og ikke vage og udefinerbar mistanke (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016-2017, s. 147).

Seksuelle overgrep: «Seksuelle overgrep mot barn er enhver aktivitet av seksuell karakter mellom voksne og barn. Dette gjelder seksuell omgang, seksuell handling og seksuelt krenkende atferd. Den voksne utnytter barnets avhengighet og egen maktposisjon» (Grøholt, Garløv, Weidle & Sommerschild, 2015, s. 276).

1.6 Oppgavens oppbygging

Kapittel 2 presenterer den barnevernsfaglige konteksten forskningen foregår i. Hensikten med denne delen av oppgaven er å gjøre forskningsarenaen lettere tilgjengelig for leseren.

Kapittel 3 presenterer tidligere forskning om barns medvirkning i barnevernet. Forskningen som blir presentert er fra både norske- og internasjonale studier.

Kapittel 4 gjør rede for oppgavens teoretiske bakteppe. Teoriene og perspektivene som blir presentert, er det teoretiske grunnlaget i drøftingen av de empiriske dataene.

Kapittel 5 presenterer oppgavens metodiske tilnærming. Her blir det gjort rede for metodens fremgangsmåte, innhenting av data, intervjusituasjonen og etiske refleksjoner. Oppgavens analytiske metode blir også beskrevet.

Kapittel 6 presenterer de empiriske funnene. Funnene er organisert etter temaene som kom frem i kategoriseringen. Sitater fra intervjuene blir lagt frem i presentasjonen.

Kapittel 7 er oppgavens drøftende kapittel. Funnene blir diskutert i lys av det teoretiske bakteppet og tidligere forskning. Kapittelet er organisert i to deler, hvor hver av delene diskuterer funnene med utgangspunkt i en teori eller et perspektiv.

Kapittel 8 legger frem studiens konklusjon. Her presenteres studiens hovedfunn og anbefaling til videre forskning.

2.0 Kontekst

Denne masteroppgaven tar utgangspunkt i en barnevernsfaglig arena. Hensikten med denne delen av oppgaven er å skape en forståelse for den konteksten forskningen foregår i, og dermed gjøre forskningsarenaen lettere tilgjengelig for leseren.

2.1 Norges barnevern

Formålet med barnevernloven er at «Loven skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid» (Barnevernloven, 1992, § 1-1). Foreldrene er de som har det primære hovedansvaret for barnet. Det offentlige barnevernets ansvar ovenfor barnet er subsidiært. Barnevernet er først og fremst en del av hjelpeapparatet, men fungerer også som et kontrollsystem med stor makt og myndighet (Lindboe, 2012, s. 23). Norges barnevern er delt inn i to: det statelige barnevernet og det kommunale barnevernet.

Det statelige barnevernet

I det statelige barnevernet finner vi barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat), Fylkesmannen og fylkesnemnda. Bufdir har ansvar for å lede den faglige utviklingen på barnevernsområdet, også ovenfor det kommunale barnevernet. Samtidig fungerer Bufdir som ledere for Bufetat. Bufetat er delt opp i fem ulike regioner; Midt-Norge, Nord, Sør, Vest, Øst. Bufetat har som oppgave å forvalte og drive det statelige barnevernet. De skal bistå kommunene i vanskelige barnevernssaker, og de har ansvar for rekruttering, opplæring og veiledning av fosterhjem. Bufetat har ansvar for etablering, drift og godkjenning av private og kommunale barnevernsinstitusjoner. Fylkesmannen fører kontroll og tilsyn ved alle deler av barnevernets virksomhet, og fungerer også som klageinstans. Fylkesnemnda er et domstollignende forvaltningsorgan. Den kommunale barnevernstjenesten jobber med saksforberedelse, mens fylkesnemnda et rent beslutningsorgan (Bunkholdt & Kvaran, 2015, 22).

Det kommunale barnevernet

Alle kommuner skal ha en barnevernstjeneste. Det kommunale barnevernet har som oppgave å utføre de daglige oppgavene som barnevernloven pålegger dem (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 19). Den kommunale barnevernstjenesten iverksetter og følger opp saker og tiltak. Deres viktigste oppgaver er å gi råd og veiledning i enkeltsaker, gjennomføre undersøkelser av barns omsorgssituasjon og treffe vedtak etter lov om hjelpetiltak eller frivillig omsorgstiltak (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 19).

Barnevernstjenesten arbeider i tre ulike faser. I utgangspunktet starter det med meldingsfasen, deretter undersøkelsesfasen og til slutt tiltaksfasen. Rekkefølgen på fasene kan variere avhengig av hvilke tiltak som iverksettes. I meldingsfasen vurderer barnevernstjenesten meldingen (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 107). Meldingen skal behandles snarest, og senest innen en uke (Barnevernloven, 1992, § 4-2). Alvorlige meldinger som inneholder incest, seksuelle overgrep eller mishandling, skal barnevernstjenesten anmelde til politiet (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 93).

Dersom det er rimelig grunn til å anta at det foreligger grunnlag for tiltak etter kapittel 4, er barnevernstjenesten pliktet til å undersøke meldingen (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 95). Hensikten med undersøkelsen er å hente inn opplysninger som skal danne grunnlag for vurdering av situasjonen (Aadnesen & Hærem, 2014, s. 37). Undersøkelsen skal gjennomføre snarest, og senest innen tre måneder. I særlige tilfeller kan fristen utsette til seks måneder (Barnevernloven, 1992, § 6-9).

Aadnesen & Hærem (2014, s. 45) har delt undersøkelsen inn i tre deler; informasjonsinnhenting, informasjonsbearbeiding og konklusjon. Informasjonsinnhenting skjer med utgangspunkt i meldingens innhold og bekymring. Videre må barnevernsarbeideren hente inn informasjonen som anses nødvendig. Målet med informasjonsinnhenting er å få informasjon som kan gi innsikt i eller klargjøre barnets helhetlige situasjon. Videre er informasjonsbearbeiding den prosessen der barnevernsarbeideren bringer meninger til innhentet informasjon ved å tolke den. I denne prosessen tar kontaktpersonen slutninger, avveininger, og ser etter mønster og sammenhenger. Målet og hensikten med informasjonsbearbeidingen er å få en dypere forståelse av barnets situasjon (Aadnesen & Hærem, 2014, s. 45- 46).

Den siste delen av undersøkelsen er konklusjon. I konklusjonen skal kontaktpersonen med utgangspunkt i barnets beste og barnets situasjon, vurdere om saken skal henlegges eller sendes til tiltak (Aadnesen & Hærem, 2014, s. 46). Den mest anvendte tiltaksformen er hjelpetiltak, som utgjør hele 83% av sakene i 2012. De resterende 17 % utgjorde omsorgstiltak (Ellingsen, 2014, s. 11-12).

2.2 Juridisk rammeverk

I 1989 fikk vi endelig en konvensjon som skal ivareta barns rettigheter. Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett av 21 mai. Nr. 30 1999, Vedlegg 8. FNs konvensjon om barnets rettigheter med protokoller (Norsk oversettelse) av 20. november

1989² (FNs barnekonvensjonen), tar særlig sikte på barns stilling og behov. Norge ratifiserte FNs barnekonvensjonen i 1991, som betyr at den er rettslig bindende (Smith, 2020, s. 19). Ved motstrid med annen lovgiving, går FNs barnekonvensjonen foran jf. Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) av 21 mai. Nr. 30 1999³ § 2 og § 3. Dette gjør at konvensjonen får en sterk stilling i norsk rett. Det har blitt gjort endringer i en rekke lover for å synliggjøre FNs barnekonvensjonenes bestemmelser. For eksempel barns rett til å bli hørt Art 12 (Smith, 2020, s. 29).

I mange år har det vært diskutert i utredninger, fagartikler og media om rettighetsfesting i barnevernet. At barnevernloven bør gjøres til en rettighetslov for barn, har vært en dominerende oppfatning. Barneombudet, Redd Barna, Landsforening for barnevernsbarn og Barnevernproffene er blant de aktørene som er for et rettighetsorientert barnevern (NOU 2016:16, s. 74). I 2018 ble det en endring av barnevernloven. En av tankene bak denne endringen var å tydeliggjøre barns rettigheter (NOU 2016:16, s. 14).

Når det gjelder barnevernsrettslige spørsmål, er det barnevernloven som er den sentrale rettskilden (Bendiksen & Haugli, 2018, s. 34). Barnevernloven bygger på noen grunnleggende prinsipper. Det overordnede prinsippet i alt barnevernsarbeid er barnets beste. Prinsippet om barnets beste er nedfelt i lov og har hjemmel i FNs barnekonvensjonenes artikkel 3 nr. 1, Kongeriket Norges Grunnlov gitt i riksforsamling på Eidsvoll den 17. mai 1814⁴ (Grunnloven) § 104, annet ledd og barnevernloven § 4-1. For å vurdere hva som er til barnets beste, må man utføre helhetlige og skjønnsmessige vurderinger for det enkelte barnet. Hva som regnes som barnets beste vil variere i tiden, da de faglige normene styres av forskning, praksiserfaringer, kultur, samfunnsforhold og religion (Bie, 2014, s. 70). Når vi skal vurdere og avveie hva som er til barnets beste, er barnets stemme et sentralt element (NOU 2016:16, s. 56). Barnet har rett til å bli hørt i sin egen sak. Dette er en medbestemmelsesrett og ikke en selvbestemmelsesrett (Bie, 2014, s. 71-72). Barnets rett til å bli hørt og dets synspunkter skal tillegges vekt etter deres alder og modenhet i alle saker som berører dem, er nedfelt i FNs barnekonvensjon artikkel 12, Grunnloven § 104, første ledd og barnevernloven § 1-6. Barnets beste og barnets rett til å bli hørt regnes også som to av fire grunnprinsipper i FNs barnekonvensjonen (Bendiksen & Haugli, 2018, s. 43).

---

² Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) av 21 mai. Nr. 30 1999, Vedlegg 8. FNs konvensjon om barnets rettigheter med protokoller (Norsk oversettelse) av 20. november 1989 blir videre i oppgaven omtalt som FNs barnekonvensjonen.

³ Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) av 21 mai. Nr. 30 1999 blir videre i oppgaven omtalt som menneskerettsloven.

⁴ Kongeriket Norges Grunnlov gitt i riksforsamling på Eidsvoll den 17. mai 1814 blir videre i oppgaven omtalt som Grunnloven.

Barns rett til medvirkning i det kommunale barnevernet

Brukerundersøkelser og tilsynserfaringer viste at mange barn og unge meldte om liten grad av medvirkning, og derfor vurderte departementet det som behov for å presisere barnets rett til medvirkning i barnevernet. Før lovendringen i 2018 var bestemmelsen om medvirkning i barnevernloven § 4-1, annet ledd i kapittel 4 om særlige tiltak. Dette kunne gi inntrykk av at retten til medvirkning bare kom til anvendelse ved valg av tiltak etter kapittel 4. For å tydeliggjøre at barnets rett til medvirkning gjelder for anvendelse av hele loven og ved alle stadier i en barnevernssak, ble bestemmelsen plassert til lovens innledende kapittel (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016-2017, s. 43-44).

Barnets rett til medvirkning i det kommunale barnevernet har hjemmel i barnevernloven § 1-6. Bestemmelsen sier at «Alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet etter denne loven» (Barnevernloven, 1992, § 1-6). Dette gir barnet en selvstendig rett til å medvirke, men innebærer ikke at barnet har en plikt. Derimot gir det alle instanser som har oppgaver etter barnevernloven en plikt til å gi barnet mulighet til å medvirke (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016-2017, s. 142-143)

Retten gjelder «Alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter». Sandberg (2020) sier at vi ikke kan vite på forhånd om barnet faktisk har synspunkter i saken, og dermed kan vi ikke gå ut fra at barnet ikke er i stand til å danne seg egne synspunkter. Barnet skal uansett få muligheten til å uttrykke seg, og det skal tilrettelegges etter barnets premisser. Barnekomitee understreker at alder ikke er et hinder for barnets rett til å uttale seg, og fraråder andre land i å sette nedre aldersgrense (Sandberg, 2020, s. 109). Etter lovendringen av barnevernloven i 2018 er den nedre aldersgrensen for medvirkning fjernet. Dermed må den kommunale barnevernstjenesten gjøre konkret vurdering av barnets utviklingsnivå og modenhet (NOU 2016:16, s. 70). Når vi snakker om alle forhold som berører barnet, innebærer det administrative og rettslige avgjørelser, men også valg av fosterhjem eller institusjon, ved vurdering av samvær, utarbeidelse av tiltaksplaner og tvangsbruk osv. Retten gjelder også under hele beslutningsprosessen (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016-2017, s. 141-142).

Videre sier bestemmelsen at «Barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon og har rett til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter» (Barnevernloven, 1992, § 1-6). Dette innebærer at barnet har rett til å få informasjon. Informasjonen skal gis på en alderstilpasset måte, slik at barnet får mulighet til å forstå hva saken gjelder (Bendiksen & Haugli, 2018, s. 189).

Medvirkningsforskriften sier at barnet skal få informasjon om situasjoner der han eller hun kan få uttrykke sine synspunkter, saken og egen situasjon, tjenestetilbud, rettigheter og hvilke valg og beslutninger som må treffes og konsekvensen av disse (Forskrift om medvirkning og tillitsperson, 2014, § 4). Barnet har rett til å uttrykke seg både verbalt og ikke-verbalt. Det skal også tas hensyn til barnets etniske, religiøse og kulturelle og språklige bakgrunn jf. FNs barnekonvensjonen Art. 2 (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016-2017, s. 44)

Barnevernloven § 1-6 sier videre at «Barnet skal bli lyttet til, og barnets synspunkter skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet» (Barnevernloven, 1992, § 1-6).

Deltakelse må gi innflytelse for at vi skal kalle det medvirkning (Omre og Schjelderup, 2009, s. 47).

2.3 Seksuelle overgrep mot barn

Seksuelle overgrep mot barn skjer oftest i en relasjon som er betydningsfull for barnet. Den som forgriper seg er ofte foreldre, et familiemedlem eller en person barnet er avhengig av i hverdagen. Seksuelle overgrep mot barn handler både om konkrete hendelser og relasjonen mellom barnet og overgriperen (Søftestad, 2005, s. 35).

En overgrepsrelasjon består av fem aspekter. Det første aspektet innebærer at en voksen persons seksuelle behov rettes mot et barn, og oftest på bekostning av barnets egne behov. Barnets identitetsutvikling og opplevelsen av å være et selvstendig subjekt kan bli forstyrret. Det andre aspektet er maktrelasjonen. Overgriperen er både fysisk og psykisk overlegen barnet, hvor barnet ikke har mulighet til å forsvare seg. Overgriperen har også makten til å definere det som skjer. Det tredje aspektet er at det er en seksuell relasjon. Barnet blir introdusert for en voksen seksualitet, som barnet ikke er modent for, og som ikke inneholder innlevelse, hengivenhet eller gjensidighet. Barn som har blitt påført seksuelle handlinger, kan oppleve ubehag, angst og smerte blandet med lystfølelse. Dette kan skape forvirring og frustrasjon over egen seksualitet. Et fjerde aspekter er at relasjonen er sveikefull. Den personen som barnet er avhengig av, er den samme person som skader barnet. Opplevelsen av svik kan også gjelde manglende beskyttelse fra andre personer, ofte er denne personen barnets mor. Overgrepsrelasjonen gir grunnlag for mistillit til andre mennesker, angst for det uforutsigbare og sorg over tapte relasjoner og tapt barndom. Det femte er at overgrepsrelasjonen er en hemmelig relasjon. Dette skaper de mest alvorlige følger for barnet, fordi dette gjør at barnets realitetsoppfatning blir svekket. Barnet kan miste evnen til å skape sin egen fortelling om overgrepsrelasjonen. Et slikt relasjonsperspektiv gir oss en forståelse av hvor vanskelig det er for barn å avsløre overgrep (Søftestad, 2005, s. 35-37).

En rapport fra barneombudet har funnet at barna er redde for å fortelle om vold og overgrep i hjemmet. Selv om det var en av deres omsorgspersoner som var overgriperen(e), var de også redde for å miste dem. Noen av barna forteller at de ble truet til å ikke fortelle og flere trodde overgrepene var normalt (Barneombudet, 2018, s. 13-14).

Barn som har opplevd ett eller flere seksuelle overgrep, kan vise en rekke tegn på belastninger. For noen barn kan utviklingen stoppe opp og gå tilbake. Barnet kan få indre spenninger som fører til mareritt, engstelig atferd og sengevæting. De kan også oppleve konsentrasjonsvansker, som går utover skolemestring. Noen barn isolere seg eller viser tegn på dissosiasjon, mens andre blir ukritisk kontaktsøkende eller aggressivt utagerende (Grøholt, Garløv, Weidle & Sommerschild, 2015, s. 289).

3.0 Tidligere forskning

I løpet av de siste tiårene er det publisert en del forskning om barns medvirkning i barnevernet. For å få en bedre oversikt over dette temaet, vil jeg i dette kapittelet gi en oversikt over den eksisterende forskningen. Først tar jeg for meg forskning i Norge, og deretter internasjonal forskning fra Irland, England, Finland, Sverige og USA. På grunn av omfanget av publiseringer vil jeg hovedsakelig fokusere på forskning utført de siste ti årene.

3.1 Norske studier

NOU 2017:12 gjorde en gjennomgang av det de omtaler som *særlig alvorlige barnevernssaker*, det vil si der barn og ungdom har blitt utsatt for grov vold, seksuelle overgrep og alvorlig omsorgssvikt. En av de sviktene som oftest ble avdekket, var at barna hadde for liten mulighet til å uttale seg om og medvirke om egen situasjon. Studien peker på flere grunner til denne svikten. Det første gikk ut på at bekymringsmeldinger knyttet til blant annet vold ble henlagt uten at barnet var snakket med, og for det andre var det eksempler der barnet ikke var snakket med i undersøkelsen. For det tredje var ikke samtalene tilrettelagt slik at det var mulig for barnet å snakke fritt, og for det fjerde utforsket ikke samtalene med barn i undersøkelsen og ved behandling, om barnet var utsatt for vold, seksuelle overgrep eller omsorgssvikt. Til slutt fant de eksempler på at barna ikke ble lyttet til, enten ved at barnets ønsker ikke ble tillagt stor vekt, eller at barnet ikke ble trodd når de fortalte om vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt (NOU 2017:12, s. 49-50). Barneombudets (2018) rapport basert på erfaringer fra barn og unge som er utsatt for vold og overgrep, oppgir også at barn ikke opplevde å bli tatt på alvor når de fortalt om vold og overgrep (Barneombudet, 2018, s. 17).

Nyere forskning fra helsetilsynet (2019) fant at de fleste barna fikk pratet med ansatte i den kommunale barneverntjenesten. Studien viser at det er gjennomført samtaler med barnet og at deres synspunkter blitt gjengitt, mens synspunktene i liten grad blir drøftet opp mot øvrig informasjon i saken (Helsetilsynet, 2019, s. 38). Tilsvarende funn støttes fra Ellingsen, Studsrød og Ursin (2019) hvor sosialarbeiderne anser barns deltakelse først og fremst som innhenting av informasjon, å gi informasjon og tilegne seg kunnskap om hvordan barnet opplever sin situasjon. I hvilken grad barnet påvirket tjenesten ble i liten grad drøftet (Ellingsen, Studsrød og Ursin, 2019, 114).

Vis og Thomas (2009) har også funnet at barn som deltar i beslutningsprosessene ikke nødvendigvis får påvirke utfallet, og at en ikke kan sette likhetstegn mellom å snakke med barn og det å gi barn reell deltakelse i beslutningsprosesser (Vis & Thomas, 2009, s. 155).

Videre har Vis, Holtan og Thomas (2010) sett nærmere på hvilke hindringer barns deltakelse

står ovenfor, basert på en spørreundersøkelse av 53 sosial arbeidere og 33 sosialt arbeid studenter. Resultatet i studien viser tre hovedårsaker til at barn ikke for lov til å delta: (1) kommunikasjonsvansker, (2) barnedeltakelse ble ikke ansett som nødvendig og (3) deltakelse er skadelig for barnet (Vis, Holtan & Thomas, 2010, s. 7).

Husby, Slettebø og Juul (2018) intervjuet 10 barn med erfaring fra å samarbeide med profesjonelle barnevernsarbeidere. Selv om barna hadde et ønske om å delta, avslører deres forskning at de profesjonelle ikke lytter til barna. Videre har de identifisert at barns deltakelse øker i interaksjon med profesjonelle gjennom tillitsfulle relasjoner, emosjonell støtte og pedagogiske tilnærminger (Husby, Slettebø & Juul, 2018, s. 443). Tilsvarende funn støttes av Paulsen (2016) studie, hvor barn og unge i liten grad opplever medvirkning når de er i kontakt med barnevernet. Barnets opplevelse av medvirkning er påvirket av barnets alder og antall møtepunkter. Videre er barnet relasjon til den ansatte i den kommunale barnevernstjenesten den faktoren som hadde størst innvirkning på barnets opplevelse av medvirkning (Paulsen, 2016, s. 13). Paulsen (2016, s. 4) understreker at det fortsatt er store utfordringer med å sikre barns medvirkning i barnevernet, og derfor er det et stort behov for forskning på medvirkningspraksis i barnevernet.

3.2 Internasjonale studier

Holt (2011) bygger sin studie på en treårig irsk forskningsstudie, hvor hun har kritisk reflektert over beslutninger om barns kontakt med sine voldelige fedre. En slik beslutning er etter hennes mening å fremheve fraværet av en barnesentrert vurderingsprosess, som skal prioritere barnets synspunkter og ønsker. Underbyggingen av slike beslutninger var en antakelse om at kontakt var automatisk til barnets beste, men samtidig økte risikoen for skade på barnet. Artikkelen utfordrer denne antakelsen, med argument om at beslutninger som tas i barns «beste interesser», ved fravær av barnets stemme, kan være skadelig for deres velferd (Holt, 2011, s. 327).

Križ og Skivenes (2017) har i sin komparative studie sett på hvordan barnevernsarbeidere i England, Norge og USA (Califorina) oppfatter barns deltakelse. Studien er basert på 91 kvalitative intervjuer, og dataene ble analysert ved hjelp av Hart's deltakerstige. De fant at alle norske barnevernsarbeidere oppfattet barns deltakelse som en form for beslutningstaking. Derimot omfavnet 40 % av de engelske og 35 % av de amerikanske barnevernsarbeidere et perspektiv som kan regnes som barns deltakelse er begrenset eller ikke-deltakende. Videre kodet de dataene inn i hovedtemaer, og fant at barnevernsarbeidere i alle, uansett land, oppfattet barns deltakelse som å høre barnets meninger og innhenting av informasjon (Križ &

Skivenes, 2017, s. 11). Tilsvarende funn støttes av Pert, Diaz og Thomas (2017) forskning, som i sin studie fant at nivået av deltakelse, erfart av barn og fosterhjem, var veldig lav og metodene som ble benyttet var relativt ineffektive (Pert, Diaz & Thomas, 2017, s. 1).

Berrick, Dickens, Pösö og Skivenes (2015) har også gjort en internasjonal komparativ studie med fire land, England, Finland, Norge og USA. Resultatet viser at i hvilken grad barnevernsarbeiderne involverer barnet, er avhengig av barnets alder. De ansatte i alle de fire landene hadde større sannsynlighet for å snakke med et eldre barn. Selv om de norske landene og England gir retningslinjer for barns rolle i beslutningene, var det ikke noen høyere indikator på at disse barna ble involvert i en høyere grad. Funnene fremhever at barns deltakelse er et bredt spekter i praksis, og at det er store rom for faglig skjønn (Berrick, Dickens, Pösö & Skivenes, 2015, s. 128).

En svensk studie gjort av Heimer, Näsman og Palme (2017) viser at dersom barnet ikke får muligheten til å uttale seg eller bidra til å identifisere hva «problemet» er, ender det med at barnets beskyttelse og omsorg blir dårlig matchet til det aktuelle problemet for barnet. Dette betyr at dersom barnet får påvirke rammene, så blir dette assosiert med veltilpasset beskyttelse og omsorgs (Heimer, Näsman & Palme, 2017, s. 316)

Kennan, Brady og Forkan (2017) har i sin studie funnet at det er en indikasjon på at bruk av talsmann er et effektivt middel til å støtte barns deltakelse. En annen nøkkelfaktor som påvirker effekten av barns deltakelse, er kvaliteten på forholdet mellom barnet og kontaktperson i den kommunale barnevernstjenesten (Kennan, Brady & Forkan, 2017, s. 1985).

4.0 Teori

I dette kapittelet presenteres studiens teoretiske perspektiver som skal være et bakteppe for drøftingen av empirien. I første del av kapittelet presenteres begrepet resiliens og teorien salutogenese for å belyse barnet som en kompetent part. Videre blir det gjort rede for barns medvirkning. Deretter presenterer jeg hvordan et barneperspektiv kan forstås i forbindelse med barns deltakelse. Til slutt gjør jeg rede for deltagerstigen, som fungerer som en målestokk av barns deltakelse.

4.1 Barn er kompetente

Ledere og kontaktpersoner i den kommunale barnevernstjenesten mener at barriere for barns deltakelse handler om frykt for å påføre barn belastninger, som en følge av blant annet deltakelse. Vis mfl. (2010) har i sin forskning ikke funnet en direkte sammenheng mellom barnets deltakelse og hvordan det går med barnet. De har derimot funnet en indirekte sammenheng mellom barnets deltakelse og komponenter forbundet med resiliens (Strandbu, 2011, s. 85-86).

Helgesen (2013) referer til Borge (2010) sin definisjon av begrepet resiliens; «sunn utvikling til tross for risiko for skade» (Helgesen, 2013, s. 150). For dem som opplever en krise betyr resiliens at en finner tilbake til sin vanlige og normale måte å reagere på når krisen over. For barn som lever under omsorgssvikt, innebærer det at en opprettholder en akseptabel fungering til tross for dårlig vilkår over tid. Flere risikofaktorer som operer sammen skaper et belastende miljø, og flere beskyttelsesfaktorer til sammen skaper resiliens (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 61, 63).

Ifølge Strandbu (2011) fører deltakelse også til en opplevelse av forutsigbarhet og sammenheng, der begrepene til Antonovskys begripelighet, håndterbarhet og meningsfullhet er kjernekomponenter (Strandbu, 2011, s. 86). Denne modellen kaller Antonovsky salutogenese, som betyr «det som skaper sunnhet» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 55). Når det oppstår et problem eller en utfordring, er det «opplevelsen av sammenheng» og individets ressurser som påvirker i hvilken grad den enkelte:

- a) forstår hva problemet/utfordringen består av (begripelighet)
- b) tror at det finnes muligheter for å løse problemer/utfordringen (håndterbarhet)
- c) tror at man selv kan bidra til løsning (meningsdanning)

(Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 55). (Ellingsen, Schjelderup & Omre, 2014, s. 121-122).

Den første komponenten handler om barnets forståelse av situasjonen, noe som vil være avhengig av barnets alder og modenhet. Opplevelsen av at barnet har en «manglende forståelse» kan være et hinder for at barnevernet vektlegger barnets deltakelse, fremfor å hjelpe det til økt forståelse og innsikt. Den andre komponenten handler om den enkeltes evne til å mobilisere ressurser og dermed håndtere eller takle situasjonen. I familier med flere utfordringer kan barnet føle et stort ansvar, både for situasjonen og håndteringen av den. Derfor er det viktig at barnet får hjelp til en hensiktsmessig håndtering. Den tredje komponenten handler om å betrakte problemer og konflikter i en meningsfull livssammenheng. Ved å bidra til at barn og unge opplever meningsfullhet og engasjere seg i hverdagslige krav, så bidrar det til at barnets perspektiv blir anerkjent og at barnet får en reell mulighet til å engasjere seg for å delta (Ellingsen, Schjelderup & Omre, 2014, s. 121-122).

Antonovskys modell er et viktig bidrag til barnevernsfaglig arbeid, spesielt når det gjelder betydningen av sammenheng. De tre komponentene kan sees på som en måte å tilnærme seg en mer deltakende praksis (Ellingsen, Schjelderup & Omre, 2014, s. 122)..

4.2 Medvirkning

Ellingsen, Schjelderup & Omre (2014, s. 116) hevder det er vanskelig å uttrykke hva medvirkning innebærer og hvordan det skal defineres. Hvordan vi forstår og opplever medvirkning vil variere innen ulike kontekster og etter hvem som definerer situasjonen. Innenfor Norges barnevern blir det å lytte og høre barnet sett på som den korrekte faglige tilnærmingen, men vi finner utfordringer knyttet til hvordan barnets deltakelse skal formes i praksis (Ellingsen, Schjelderup & Omre, 2014, s. 116-117).

Ifølge Ellingsen, Schjelderup og Omre (2014) kan barns medvirkning blant annet forstås som beskyttelse. De hevder at flere forskere mener at begrepet medvirkning og beskyttelse strider imot hverandre. Vi opplever at begrepene kan stå i konflikt, fordi de voksne kan ekskludere barnet fra å delta for å beskytte dem. Alternativet til dette er at medvirkning kan oppnå beskyttelse for barnet. Selv om den voksne blir sett på som beskytteren, opplever barn overgrep og omsorgssvikt av disse voksne. Dersom barnet får medvirke kan overgrepene og omsorgssvikten oppdages tidligere (Ellingsen, Schjelderup & Omre, 2014, s. 118).

Percy-Smith og Thomas (2010) sier at de voksne har en avgjørende rolle når barn skal inkluderes som aktive deltakere. Barnet er avhengig av en relasjon til en voksne for å oppnå autonomi. Dermed er det de voksnes ansvar å sørge for å skape omgivelser der barnet kan

utrykk seg fritt og bli hørt. Det å «gi barnet en stemme», betyr ikke at barnets medvirkning automatisk utgjør en forskjell (Ellingsen, Schjelderup & Omre, 2014, s. 119).

Strandbu (2011, s. 109) forklarer nærmer i sin modell hvilke prosesser barns deltakelse består av:

1. informasjon
2. hjelp til meningsdanning
3. mulighet for å presentere egne meninger
4. inklusjon av barnets meninger og argumenter
5. oppfølging der barnet får mulighet til å reflektere rundt beslutningen, egen deltakelse og en samtale om iverksetting av det som besluttet.

(Strandbu, 2011, s. 109).

Steg en handler om at barnet trenger informasjon for å presentere egne tanker og meninger. Deltakelse handler ikke bare om tilstedeværelse på møter, men å motta og gi informasjon gjennom prosessen. Noen ganger gis det ut informasjon som gjør at barnet bedre kan forstå sin situasjon eller får mulighet til å snakke med andre (Strandbu, 2011, s. 110-112).

Steg to innebærer barnets behov for meningsdanning. Det er ikke slik at meninger alltid er leveringsklare, og noen ganger må meninger tydeliggjøres eller formes. Jo yngre barn og jo mer konfliktfyllt barnets situasjon er, desto vanskeligere er det for barnet å identifisere, reflektere over og bringe frem egne meninger til sin situasjon. For at barnet skal kunne bringe frem egne meninger i kompliserte forhold, trenger barnet støtte og hjelp (Strandbu, 2011, s. 113-117).

I steg tre skal barnet få anledning til å formidle egne meninger. For at barnet skal kunne påvirke beslutningene, må de gjøres kjent for beslutningstakeren. Det er frivillig for barnet å formidle egne meninger. Dersom barnet ikke ønsker å si noe, vil det være viktig at de voksne reflektere over hvorfor og om det er tilrettelagt nok (Strandbu, 2011, s. 117).

Steg fire handler om inklusjon av barnets meninger. Barnets meninger skal lyttes til og bli tatt på alvor. En forutsetning for at barnets utrykk blir tatt på alvor, er at det er forstått av de voksne på en måte som samsvarer med det barnet har lagt i det. Det er den voksne som ha ansvar for at det er en overenstemmelse mellom det barnet uttrykker og den voksnes forståelse (Strandbu, 2011, s. 119-220).

Steg fem handler om situasjonen etter at beslutninger eller valg er truffet. Dersom barnet ikke er til stede i møter der beslutninger blir truffet, skal noen ta ansvar for å informere barnet om hva som er bestemt. Selv om barnet er med i hele beslutningsprosessene, er det av betydning om barnet har forstått beslutninger som er tatt (Strandbu, 2011, s. 120).

4.3 Et barneperspektiv

Ikke før på 1990-tallet ble begrepet «*barneperspektivet*» tatt i bruk innenfor forskning, politiske rammer og ulike virksomheter som berører barn. Barneperspektivet har utspring fra et humanistisk menneskesyn, som innebærer at man forsøker å finne ut hvordan svake grupper i samfunnet opplever sin virkelighet. Hva barneperspektivet egentlig innebærer og hvordan man utfører det i praksis, mener Sommer (2003) det er behov for å spesifisere mer systematisk (Strandbu, 2011, s. 40). Barnets perspektiv er etterspurt i politikken og i kunnskapsutviklingen, og det er en bred enighet om at slike perspektiver er viktige. Dette kan forstås som et uttrykk på endringen i den allmenkulturelle forståelse av barn og barndom, hvor barnet i større grad blir sett på som individer med individuelle rettigheter (Omre & Schjelderup, 2009, s. 237).

Strandbu og Skivenes (2011) har gjennom sitt arbeid forsøkt å tydeliggjøre hva som kan forstås med barneperspektivet i forbindelse med barns deltakelse i beslutningsprosesser. De har kommet frem til et barneperspektiv som beskrives på tre nivå; strukturelt nivå, relasjonelt nivå og individ nivå (Strandbu, 2011, s. 41-42).

Et strukturelt barneperspektiv handler om et kunnskapsbasert og rettslig organisatorisk rammeverk. Dette innebærer den historiske og kulturelle forståelsen av barnets posisjon i samfunnet, som finnes i eksisterende fagkunnskap, lovverk og konvensjoner (Strandbu, 2011, s. 43).

Et relasjonelt barneperspektiv handler om voksnes syn på hva som er barnets beste. I denne komponenten forholder vi oss til hvordan voksne ser og erfarer det konkrete barnet for å finne en løsning som er til det beste for det enkelte barn. Det er ulike syn på hva som regnes som barnets beste, og dette er påvirket av oppvekstmiljø, kultur og familietradisjoner (Strandbu, 2011, s. 44-45).

Et individuelt barneperspektiv involverer barnets eget perspektiv. Dette er barnets egne ønsker, meninger og behov, som kan avvike fra de voksnes opplevelse. På hvilken måte den voksne tilrettelegger for meningsdanning og meningsytring, vil avgjøre om deltakelse blir et gode for barnet eller ikke (Strandbu, 2011, s. 45).

Omre og Schjelderup (2009) har også utarbeidet en forståelse av barneperspektivet. For å anvende et barneperspektiv, mener Omre og Schjelderup (2009, s. 28) at fem følgende dimensjoner må være til stede:

- Barnets perspektiv er funnet og tatt hensyn til
- Ha barnet i sitt perspektiv
- Barnets beste interesser fokuseres og tydeliggjøres
- Barnet blir tatt med i planleggings- og implementeringsprosesser over tid
- Dominerende tankesett og verdier

Omre og Schjelderup peker på at det er viktig å poengtere at barnets rett til deltakelse alltid vil stå i relasjon til en voksen, samtidig som det alltid vil være en skjevhet når det gjelder makt mellom partene. Det er vesentlig at barn og unge utnytter og opplever sitt handlingsrom, og at voksne gir barnet handlingsrom og handlingsmuligheter til å delta (Omre & Schjelderup, 2009, s. 36,39).

4.4 Deltakerstigen

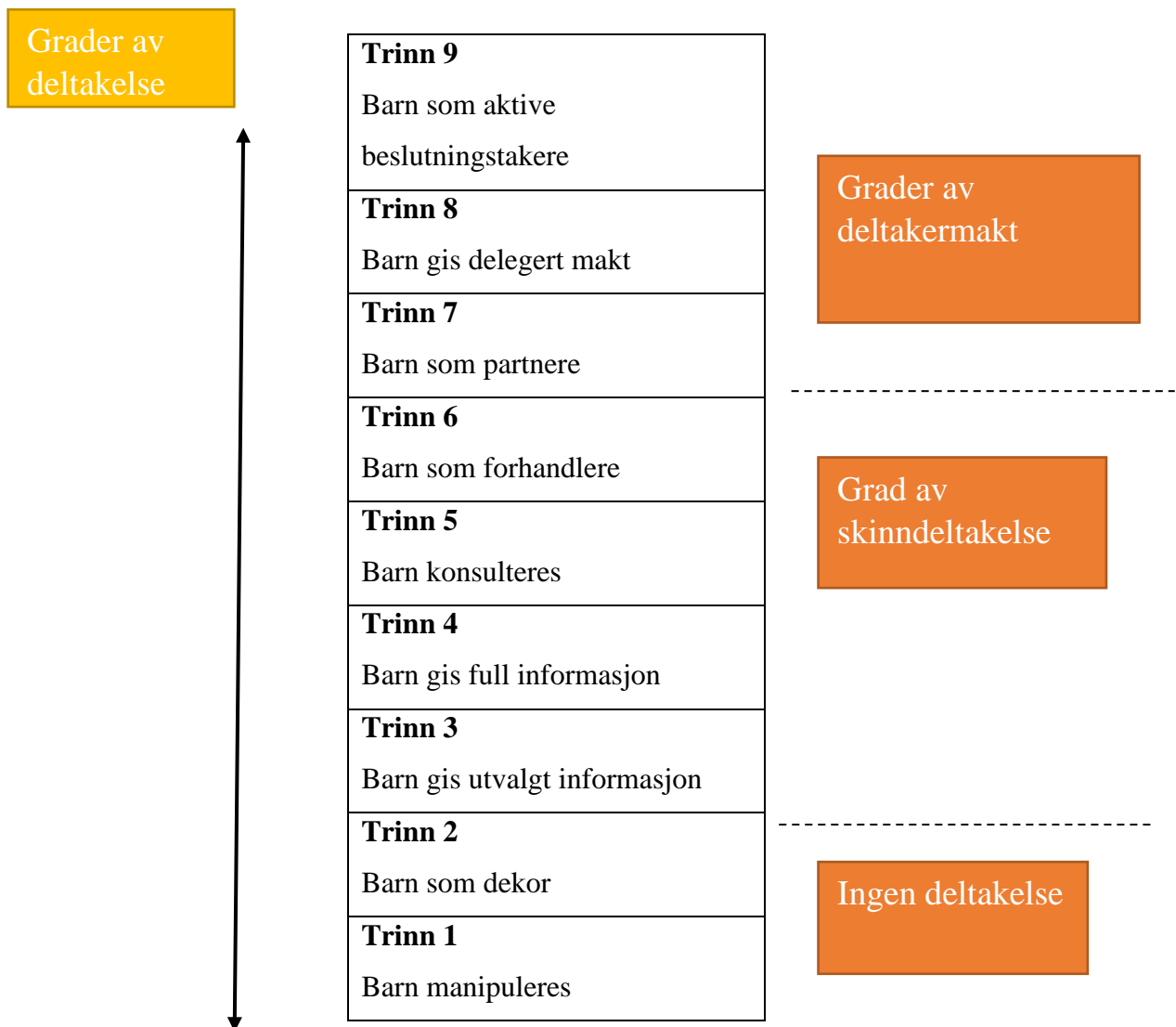
Omre og Schjelderup (2009) har i sitt arbeid utviklet en deltakerstige som kan være nyttig å anvende på egen praksis for å se hvordan barns deltakelse fungerer. Omre og Schjelderup har i sitt arbeid kombinert Arnsteins (1969) samborgerenes deltakerstige og Harts (1992) unges deltakerstige (Omre & Schjelderup, 2009, s. 43).

Sherry Arnsteins var opptatt av borgerens deltakelse i avgjørelser om byplanlegging. Hun fokuserte på hvordan makt påvirker borgernes deltakelse. Det er en kritisk forskjell mellom å utføre tomme prosedyrer for deltakelse og ha den reelle makten til å faktisk påvirke utfallet av prosessen. For at borgerne skal få delta må det være en omfordeling av makten (Arnstein, 2019, s. 24). For å analysere dette problemet laget Arnstein en stige med åtte ulike nivåer av deltakelse (Arnstein, 2019, s. 25). Med utgangspunkt i Arnsteins samborgerens deltakerstige laget Roger Hart en deltakerstige for barn og unge (Omre & Schjelderup, 2009, s. 41). Ifølge Hart er det ikke nødvendigvis slik at barnet alltid må operere på de høyeste trinnene på stigen. Barn er forskjellig og ingen situasjoner er like, og de kan prestere med ulike grad av deltakelse eller ansvar. Det viktigste prinsippet er at programmene er utformet slik at barnet kan velge å maksimere sin evne for å delta (Hart, 1992, s. 11).

Omre og Schjelderups (2009) deltakerstige fokuserer på barnets rolle som deltaker i beslutninger om egen hverdag og det å finne løsninger på vanskelige situasjoner (Omre og Schjelderups, 2009, s. 43). Omre og Schjelderup bruker stigen om barns deltakelse i

familieråd, men de påpeker at den kan benyttes i andre relasjoner der barnet deltar i beslutninger som berører dem selv (Omre og Schjelderups, 2009, s. 44).

Figur: Omre & Schjelderup (2009, s. 44) barns deltakerstige.

Trinn en og trinn to regnes som at barnet har ingen deltakelse. Når barn manipuleres, trinn en, mener de voksne at barnet har påvirkning og innflytelse, men barnet sletter til. Når barn regnes som dekor, trinn to, legitimerer barnets tilstedeværelse beslutningene (Omre og Schjelderups, 2009, s. 44-45).

Trinn tre, fire, fem og seks innebærer at barnet deltar i en grad av skinndeltakelse. Det betyr at barnet får mulighet til å høre og bli hørt, men mangler makt til å sørge for at deres synspunkter vil bli tatt hensyn til (Omre & Schjelderup, 2009, s. 40). Trinn tre gir barnet utvalgt informasjon og trinn fire gir barnet full informasjon. Informasjonene blir gitt for å orientere barnet. I trinn fem blir barnet konsultert, som betyr at den voksne spør barnet om råd som vil ha betydning for de voksnes beslutningene. Trinn seks regner barnet som en forhandler, som kjennetegnes av en gi- og -ta situasjon (Omre og Schjelderups, 2009, s. 45).

Trinn syv, åtte og ni gir barnet en grad av deltakermakt. Trinn syv regner barnet som en likeverdig partner. På trinn åtte får barnet delegert makt. Dette trinnet er en barneledet deltakelse på områder som er definert av de voksne. Trinn ni kjennetegner barn som aktive beslutningstakere, hvor barnet får myndighet til å forme ideer, planer og tiltak (Omre og Schjelderups, 2009, s. 46).

5.0 Metode

Metode forteller oss hvordan vi bør gå frem for å tilegne oss ny kunnskap, og gjør det mulig for andre forskere å etterprøve i hvilken grad påstander er sanne, gyldige eller holdbare (Dalland, 2017, s. 51). I dette kapitlet skal jeg presentere studiens metodiske tilnærming, vitenskapelig ståsted og analytiske tilnærming.

5.1 Kvalitativ metode

For å belyse min problemstilling har jeg valgt å benytte meg av et kvalitativ forskningsdesign. Formålet med denne studien er å få mer kunnskap om hvordan kontaktpersoner i barnevernet erfarer at de involvere barnet i undersøkelsessaker der det er mistanke om seksuelle overgrep. Når jeg skal studerer kontaktpersonenes erfaringer og opplevelser, kan kvalitativ metode være en godt egnet. Kontaktpersonenes erfaringer er kunnskap som ikke kan måles eller tallfestes, men derimot kunnskap som kan bidra til en dypere forståelse av barns medvirkning i barnevernet (Thagaard, 2018, s. 11). Når informantene får mulighet til å gjøre rede for sine vurderinger, tanker og erfaringer, kan jeg som forsker få data som kan bidra til å få en helhetlig forståelse av medvirkning og få frem sammenhenger (Dalland, 2017, s. 53).

I denne studien har jeg benyttet meg av individuelle intervju som datainnsamlingsmetode. For å få kunnskap om hvordan kontaktpersonene opplever sin livsverden, kan jeg snakke med dem (Brinkmann, 2013, s. 1). Intervju som metode er særlig godt egnet når jeg ønsker å få innsikt i kontaktpersonenes erfaringer, vurderinger og følelser (Thagaard, 2018, s. 89).

5.2 Struktur

Intervjuene i denne studien er semi-strukturerte. Et semi-strukturert intervju har som målsetting å forstå informantenes perspektiv. Strukturen innebærer at jeg på forhånd planla hvilke tema vi skulle snakke om og oppfølgingsspørsmål som var utformet i en intervjuguide (vedlegg 2). Hovedtemaene ble utarbeidet med utgangspunkt i barnevernloven § 1-6 om barnets rett til medvirkning og bestemmelsens forarbeider (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016-2017, s 141). Samtaler med barnet, informasjon til barnet og beslutningsfasen var hovedtemaene i intervjuguiden. Jeg var åpen for at informantene kunne introdusere tema som jeg ikke hadde tenkt ut på forhånd (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 121). For å være sikker på at informantene fikk mulighet til å trekke inn andre tema de mente var relevante, fikk alle spørsmål om de hadde noe å legge til.

For å unngå at informantene skulle fortelle om ideelle og generelle tilnærminger til barns medvirkning i barnevernssaker, var det viktig å finne en struktur som gjorde det enklere for informantene å snakke om deres erfaringer. Derfor ble informantene bedt om å ta

utgangspunkt i to barnevernssaker hvor det var mistanke om seksuelle overgrep, hvor en sak var eksempel på at barnet ble involvert på en god måte og en sak hvor medvirkning har vært utfordrende.

Seim-strukturert intervju har en fleksibel struktur. Som intervjuer fokuserte jeg på kontaktpersonenes fortellinger, samtidig som jeg kunne stille spørsmål under intervjuet som jeg mente var relevante (Thagaard, 2018, s. 91). Intervjuet startet med at informantene fikk fortelle om en eller to barnevernssaker hvor formål var å opplyse meg om sakenes omstendigheter. Slik fikk informantene mulighet til å fortelle i fri flyt.

5.3 Utvalg og rekrutteringsprosessen

I denne studien har jeg gjort en strategisk utvelging av informanter. En strategisk utvelging betyr at jeg velger informanter ut fra personenes egenskaper eller kvalifikasjoner som er strategiske i henhold til problemstillingen. For å få en større forståelse av hvordan barnevernsarbeidere involverer barnet i saker hvor det er mistanke om seksuelle overgrep, må jeg snakke med dem som jobber med akkurat dette (Thagaard, 2018, s. 54). Studien tar for seg kontaktpersoners perspektiv på hvordan de tilrettelegger for barnets medvirkning i saker hvor det er mistanke om seksuelle overgrep. Informantene som deltar i studien må fylle følgende kvalifikasjoner:

- Personen må være ansatt som kontaktperson i den kommunale barnevernstjenesten.
- Kontaktpersonen må ha erfaring med å arbeide med minst en barnevernssak hvor det er mistanke om seksuelle overgrep i undersøkelsesfasen.

Jeg anså det som tilstrekkelig med fem til åtte informanter. I vurderingen av utvalgets størrelse ble det tatt hensyn til studiens tidsperspektiv og tilgjengelighet (Thagaard, 2018, s. 59). Jeg endte opp med å intervju seks personer fra to ulike barnevernkontor.

Jeg startet rekrutteringsprosessen med å opprette kontakt med en barnevernsleder via telefon. Jeg fikk et møte med vedkommende, som ønsket å hjelpe meg med informanter. Før jeg gikk videre i rekrutteringen, søkte jeg om godkjenning fra NSD. Prosjektet ble godkjent den 07.11.2019 (Vedlegg 3).

Videre i rekrutteringsprosessen tok jeg kontakt med flere barnevernsledere ved ulike kommunale barnevernstjenester. Kontakten med lederne ble gjennomført via telefon og e-post. Samtykkeskjema med informasjon om prosjektet, datahåndtering og kontaktinformasjon ble sendt som vedlegg. På den måten kunne informantene få informasjon om prosjektet uten å

være i kontakt med meg. Dermed fikk jeg ikke personopplysninger om informantene før de hadde samtykket til det (Thagaard, 2018, s. 57). Fem av seks informanter hadde avtalt intervjuet på forhånd via mail.

Informant nummer seks ble rekruttert gjennom snøballmetoden (Thagaard, 2018, s. 56). Før et av de avtalte intervjuene startet, spurte en av informantene om jeg hadde behov for flere informanter. Hun fortalte om en kollega på samme kontor som gjerne ville stille til intervju etter henne.

Rekrutteringsprosessen har vært utfordrende. Jeg har gjentatte ganger forsøkt å få kontakt med ulike barnevernkontor via telefon og e-post. De to kontorene som har bidratt med informanter, er de barnevernstjenestene hvor jeg fikk telefonkontakt med lederen direkte.

I tabellen nedenfor har jeg laget en oversikt over informantene (Tabell 1):

<p>Mie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kvinne, 40-50 år. • Bachelor utdannet. • Jobbet i barnevernstjenesten i 15 år. 	<p>Siri</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kvinne, 30-40 år. • Bachelor utdannet. • Jobbet i barnevernstjenesten i to år. 	<p>Nora</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kvinne, 50-60 år. • Bachelor- og masterutdannet. • Jobbet i barnevernstjenesten i 14 år.
<p>Emma</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kvinne, 30-40 år. • Bachelor-, videre- og master utdannet. • Jobbet i barnevernstjenesten i fem år. 	<p>Iben</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kvinne, 40-50 år. • Bachelor- og videreutdannet. • Jobbet i barnevernstjenesten i seks år. 	<p>Eva</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kvinne, 50-60 år • Bachelor utdannet • Jobbet i barnevernstjenesten i ni år.

Tabell 1, informanter

5.4 Intervjusituasjonen

Alle intervjuene ble utført på to ulike barnevernkontor. Det var lagt opp til at informant selv kunne velge sted for intervju, og informantene foreslo helt uoppfordret egen arbeidsplass som sted. Intervjuene ble gjennomført på samtalerom ved barnevernkontorene. Det kan oppleves for informanter trygt å utføre intervjuet i et kjent miljø for dem (Repstad, 2007, s. 86-87).

I intervjusituasjonen vekslet informantene fort fra enkelt saker til generelle uttalelser på hvordan de burde eller vanligvis involverer barnet. Jeg ønsket ikke å avbryte informantene og måtte derfor la dem prate ut, og deretter stille spørsmål knyttet til enkelt sakene.

To av informantene stilte ekstra spørsmål om rekkevidden av taushetsplikt ovenfor en tredjepart. Begge fortalte at det kunne være historier eller bemerkelsesverdige uttalelser som medføre at en tredjepart kan kjenne seg igjen. Informantene fikk informasjon om at prosjektet hadde blitt godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD), at personopplysninger om tredjepart skal utelukkes og at informanten selv måtte overholde taushetsplikten.

Jeg fikk ikke gjennomgått alle spørsmålene fra intervjuguiden. Noen av informantene hadde ikke snakket med barnet selv, og da falt flere av spørsmålene vekk. Noen av informantene hadde mye å fortelle, som gjorde at jeg ikke fikk tid til å gå igjennom alle spørsmålene i intervjuguiden. Derimot forsøkte jeg å disponere tiden slik at vi var innom alle temaene.

5.5 Etiske retningslinjer

For at andre skal være villig til å dele sine erfaringer, er vi avhengig av tillit. Det betyr at de involverte må oppleve at de blir skikkelig ivaretatt når de deltar i forskning. De etiske forpliktelsene bidrar til å ivareta denne tilliten (Dalland, 2017, s. 235). Thagaard (2018) presenterer informert samtykke, konfidensialitet og konsekvenser av å delta i forskningsprosjekter som de etiske retningslinjene (Thagaard, 2018, s. 22).

Når forskningen behandler personopplysninger skal det hentes inn samtykke fra den som deltar eller er gjenstand for forskningen. Samtykke skal være fritt, informert og uttrykkelig (Thagaard, 2018, s. 22-23). Samtykkeskjemaet i denne studien ble utarbeidet etter NSD sin mal. Samtykkeskjema ble sendt inn til NSD og godkjent (Vedlegg 1). Alle informantene fikk tilsendt samtykkeskjema i forkant av intervjuet på e-post. Noen av informantene hadde lest skjema grundig på forhånd, mens andre ikke. Før intervjuet gjennomgikk jeg og informantene sammen samtykkeskjemaets innhold. Samtykkeskjema ble signert av deltakerne før intervjuet startet. Dalland (2017) anbefaler å hente inn skriftlig samtykke som forskeren kan se tilbake på dersom det skulle oppstå tvil eller uenigheter (Dalland, 2017, s. 241).

Konfidensialitet handler om at forskeren anonymiserer deltakerne i presentasjonen av resultatene og at deres opplysninger blir oppbevart på en forsvarlig måte (Thagaard, 2018, s. 24). Personopplysningene om deltakerne som har samtykket, blir oppbevart separert fra datamaterialet. Personopplysningene blir låst i en safe og slettes når prosjektet tar slutt. Hvordan jeg oppbevarer personopplysningene er nærmere forklart i samtykkeskjemaet. Deltakernes navn blir ikke benyttet under intervjuet eller i transkriberingen. For å anonymisere informantene benytter jeg meg av pseudonymer (Thagaard, 2018, s. 24). I intervjusituasjonen fikk informantene tildelt et tall etter den rekkefølgen de var intervjuet.

Siden det er flere informanter som tilhører samme kontor, kan de dermed regne seg frem til hvem som er informant 1, 2, 3 osv. Derfor har jeg valgt å bruke pseudonymer istedenfor tall. Barnevernskontorenes lokasjon blir ikke oppgitt.

Etter veiledning fra NSD måtte jeg minne informantene på at de har taushetsplikt om personopplysninger knyttet til en tredjepart. Siden barnets alder er relevant for medvirkning valgte jeg å lage tre aldergrupper informanten kunne plassere barnet i; 0-6 år, 7-12 år og 13-17 år. Medvirkning kan også være påvirket av barnets helse. Dersom barnet hadde hatt en diagnose som gjorde at barnet hadde utfordringer med å medvirke, er dette også opplysninger som må anonymiseres. Dermed fikk informanten mulighet til å markere om barnet hadde psykiske utfordringer; som innebærer psykiske diagnoser, psykisk utviklingshemninger eller andre kognitive utfordringer, eller fysiske utfordringer; som kan være funksjonsnedsettelse som lam, døv eller sykdom. Denne løsningen ble diskutert med NSD og godkjent.

Forskningsetikk innebærer ikke minst å ivareta personvernet og sikre at de som deltar ikke blir påført skade eller unødvendig belastning. Samtidig skal ikke produksjon av ny kunnskap gå på bekostning av enkeltpersoners integritet og velferd (Dalland, 2017, s. 236). Det har vært viktig å møte informant med respekt for den jobben de gjør og ikke dømme dem dersom de kunne gjort noe annerledes. Jeg har ønsket å vise forståelse for at saker der det er mistanke om seksuelle overgrep mot barn er komplekse saker.

5.6 Fenomenologi og hermeneutikk

Studien undersøker hvordan barnevernsarbeidere opplever og erfarer at de involverer barnet i saker hvor det er mistanke om seksuelle overgrep. Når jeg studerer barnevernsarbeideres subjektive opplevelser og erfaringer har jeg en fenomenologisk tilnærming (Thornquist, 2018, s. 22). Fenomenologien retter fokus mot slik verden erfares for subjektet (Thornquist, 2018, s. 101). Med utgangspunkt i den subjektive opplevelsen ønsker jeg å oppnå en forståelse av den dypere meningen i enkeltpersonenes erfaringer. Informantenes felles erfaringer gir et grunnlag for at vi kan utvikle en generell forståelse av medvirkning, som er det fenomenet vi studere (Thagaard, 2018, s. 36). Barnevernloven legger opp til at barnevernsarbeiderne må utføre flere skjønnsvurderinger i sitt arbeid. Gjennom en fenomenologisk tilnærming kan vi dermed få tilgang på deres subjektive erfaringer i sitt arbeid med medvirkning.

Studien skal også benytte seg av hermeneutikk som vitenskapelig tilnærming.

Hermeneutikken gir uttrykk for at det ikke finnes en egentlig sannhet, men at fenomener kan tolkes på flere nivåer. Mitt fokus er å fortolke barnevernsarbeidernes erfaringer og handlinger

for å se handlingenes dypere meningsinnhold, enn det som er umiddelbart innlysende. Hermeneutikken bygger på at det dypere meningsinnholdet bare kan forstås i lys av den sammenhengen det vi studerer er en del av (Thagaard, 2018, s. 37).

Thornquist (2018) forklarer nærmere at vi forstår delen ut fra helheten og helheten ut fra delene. Dette betyr at når vi forstår en av delene, så påvirker det vår oppfatning av helheten. Den nye helhetsforståelsen setter igjen delene i nytt lys som gir en ny forståelse osv. Dette er en dynamisk prosess som vi gjør for å forstå delene og helheten best mulig, og som kalles den hermeneutiske sirkelen. Den hermeneutiske sirkelen illustrerer hvordan denne prosessen gjentar seg og hvordan vår forståelse utvikles (Thornquist, 2018, s. 171).

Fordom er et sentralt begrep innenfor hermeneutikken, som handler om at individet har med seg en bagasje fylt med tanker og erfaringer som er med på å styre hvordan vi forstår og tolker. Når vi forsker ut fra en hermeneutisk tilnærming er det viktig å forstå at vi alltid allerede har en forutforståelse (Thornquist, 2018, s. 117).

Fenomenologien belyser hvordan individet opplever et fenomen i sin livsverden, mens hermeneutikken mener at et fenomen kan tolkes på ulike måter (Thagaard, 2018, s. 36-3737). Hvordan barnevernsarbeideren opplever å involvere barnet i saker hvor det er mistanke om seksuelle overgrep, vil være en sentral del av oppgaven. Samtidig skal jeg gjennom teori og lovverk tolke dette for å forsøke å få en dypere forståelse av barnets medvirkning i barnevernet.

5.7 Analyse

Det som kjennetegner en vitenskapelig analyse er at forskeren vet hva han eller hun undersøker, hvorfor og hvordan. Alle valgene som skjer underveis i forskningen skal gjøres rede for og begrunnes, og dette krever grundighet (Johannessen, Rafoss & Rasmussen, 2018, s. 26).

5.7.1 Tematisk tilnærming

I denne studien har jeg benytte meg av tematisk analyse. Tematisk analyse innebærer å se etter temaene i dataene våre. Et tema er en gruppering av data som har viktige fellestrekk (Johannessen, Rafoss & Rasmussen, 2018, s. 279). Formålet med en slik analyse er å gå i dybden på hvert enkelt tema, og deretter sammenligne data fra alle deltakerne slik at vi kan utvikle en dypere forståelse av hvert enkelt tema. Kritikken mot temaanalyse er at temaene blir løsrevet fra den konteksten de ble presentert i, og dette skaper utfordringer i vurderingen av dem. For at vi skal kunne utvikle et helhetlig perspektiv, er det viktig at vi ser dataene ut

fra hver enhet eller situasjon det er en del av (Thagaard, 2018, s. 171). Tematisk analyse består av fire steg: forberedelse, koding, kategorisering, rapportering (Johannessen, Rafoss & Rasmussen, 2018, s. 282).

Forberedelsen i en analyse handler om å skaffe til veie og få oversikt over data. For å få oversikt over dataene, transkriberte jeg intervjuene som var tatt opp på båndopptaker. Når dataene er i skriftform er det enklere å analysere (Johannessen, Rafoss & Rasmussen, 2018, s. 283). Etter å ha lest gjennom dataen første gang, gikk jeg over til koding. Koding innebærer å fremheve og sette ord på viktige poenger i dataene våre (Johannessen, Rafoss & Rasmussen, 2018, s. 284). Først skrev jeg ut intervjuene i papirform, og deretter benyttet jeg penn og markeringsstusj for å markere ut viktige poeng. Jeg har gjennomgått dataene flere ganger, for å kvalitetssikre at alle poenger var tatt med og fordi spørsmålene endret seg underveis (Johannessen, Rafoss & Rasmussen, 2018, s. 284, 292).

Etter kodingen startet jeg med kategoriseringsfasen. I kodefasen så zoomer vi inn på detaljene i dataene, mens i kategoriseringen skal vi zoome ut og se hvordan dataene kan settes sammen til er større helhet. Jeg sorterte derfor dataene i mer overordnende kategorier, som også er kalt tema. For å kunne sortere og plassere dataene i tema, har jeg benyttet meg av noen forskningsspørsmål. Den siste del av analysen innebærer rapportering, som handler om at temaene blir skrevet frem i resultatdelen (Johannessen, Rafoss & Rasmussen, 2018, s. 294). Resultatdelene blir presentert i kapittel 7.0.

Forskningsspørsmål benyttet under kategoriseringen:

- Hvordan tilrettelata kontaktpersonen for at barnet kunne uttrykke egne synspunkter – verbalt og nonverbalt?
- På hvilken måte ble informasjonen tilpasset barnet?
- Hvordan ble barnet inkludert i beslutningsprosessene?

5.7.2 Reliabilitet og validitet

Reliabilitet handler om studienes pålitelig. For å oppnå pålitelighet må forskeren redegjort for utviklingen av dataen i løpet av forskningsprosessen (Thagaard, 2018, s. 188). Jeg har i metode kapitlet etterstrebet å beskrive hvordan jeg har godt frem når jeg har samlet inn og tolket data, så presist og konkret som mulig. Hensikten med dette er at andre forskere skal kunne utføre samme studie og kunne komme frem til tilnærmet like resultater (Larsen, 2012, s. 81).

Studiens troverdighet er også avhengig av informantenes kjennskap til meg, hvordan de opplever intervjuet, konteksten og relasjonen til feltet. Dette er faktorer som kan påvirke hvilke erfaringer informantene valgte å dele med meg og utviklingen av de empiriske dataene (Dalland, 2017, s. 55) (Thagaard, 2018, s. 188).

Jeg hadde ingen relasjon eller kjennskap til informantene på forhånd av intervjuet, verken privat eller gjennom feltet. For å ufarliggjøre intervjuet ovenfor informanten forsøkte jeg å få en «uvitende» rolle, hvor jeg var den som skulle bli «lært opp» (Thagaard, 2018, s. 66). Jeg informerte informantene om at jeg ikke har arbeidserfaring fra barneverntjenesten, men at jeg har jobbet på barneverninstitusjon. Som student har man også den fordel at det forventes at en skal lære, og dette gjør det enklere å stille både åpenbare og mindre åpenbare spørsmål (Dalland, 2017, s. 83). Jeg opplevde at min unge alder også gjorde at kontakten ble mindre uformell. Alle informantene var flere år eldre enn meg, og dette kan ha bidratt til at informantene ikke plasserte meg i en overordnet kategori (Thagaard, 2018, s. 106).

Informantene var aktive og tok initiativ i intervjuet, og dette kan være et tegn på at intervjupersonen følte seg komfortabel (Thagaard, 2018, s. 106). Flere av informantene snakket uforstyrret over lengre tid. Dette kom tydelig frem under transkribering. I følge Thagaard (2018, s. 106) kan en informant som føler seg misforstått som bruker lengre tid på å resonere og argumentere, være et uttrykk for at intervjupersonen opplever en trygg posisjon i forhold til forskeren.

Samtidig kan intervjusituasjonen være påvirket negativt av at jeg stiller spørsmål ved deres praksis, som kan oppleves som en kontroll. Både informanten og jeg er klar over at barnet i utgangspunktet har rett til å medvirke. Det var viktig for meg å unngå at informanten følte seg konfrontert under intervjuet. For å unngå dette hadde jeg reflektert over hvordan spørsmålene ble stilt på forhånd. Informantene kan ha opplevd at de måtte forsvare sine handlinger og erfaringer, og det kan ha påvirket svarene. Noen av informantene brukte «vi» istedenfor «meg» når de fortalte om sine erfaringer. Det kan tenkes at svarene var påvirket av at informanten ønsket å snakke positivt om egen arbeidsplass, samtidig kan det gi uttrykk for at informanten ikke vil stå ansvarlig for vurderingene og handlingene informanten forteller om.

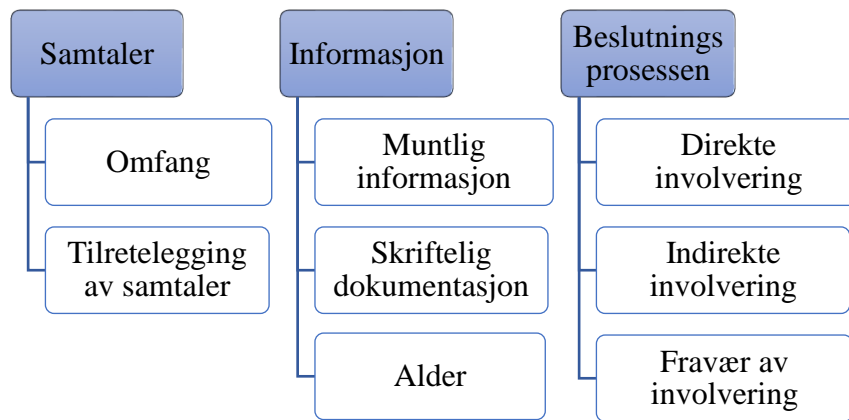
En av informantene fortalte også etter intervjuet at hun var veldig nervøs for å bli intervjuet. Dette var det korteste intervjuet. At hun var nervøs kan ha virket inn på hennes svarsvarere.

Validitet er knyttet til hvordan vi tolker data. Validitet handler om hvorvidt forskerens tolkninger er gyldige. For å styrke validiteten ved prosjektet mener Silverman (2014) at

forskeren må legge vekt på teoretisk gjennomsiktighet. Dette gjør jeg ved å beskrive mitt teoretiske ståsted som representerer grunnlaget for mine tolkninger (Det teoretiske bakteppet i denne studien er gjort rede for i tidligere kapitler, og består av en beskrivelse av feltets kontekst, tidligere forskning om tema og teorier som vil være sentrale i analysen og drøftingen av data.

6.0 Analyse

Jeg vil i følgende kapittel presentere oppgavens funn, organisert etter oppgavens tema og undertema.

I empirien forteller kontaktpersonene i det kommunale barnevernet hvordan de har involvert barnet i en eller to utvalgte barnevernssaker, som utgjør ni ulike barnevernssaker. Analysen har anvendt underproblemstillingen; Hvordan blir barna involvert i undersøkelsesfasen i barnevernssaker der det er mistanke om seksuelle overgrep?

Fire saker omhandler barn i alderen 0-6 år, fire saker gjelder barn i alderen 7-12 år, og den siste saken er et barn i alderen 13-17 år. De fleste av barna er jenter, se konfidensialitet kapittel 5.5. Flere av sakene gikk videre til frivillig hjelpetiltak og resten ble henlagt.

Der noen av sitatet har blitt utelatt i den følgende fremstillingen, er dette markert med [...].

6.1 Samtale

For at barnet skal få uttrykke sine synspunkter, må barnevernet ha en form for samtale med barnet. Samtalen må være definert og planlagt for at den skal regnes som en samtale i denne oppgaven. Barnet har også rett til å uttrykke seg både verbalt og ikke-verbalt (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016-2017, s. 44). Alle barna, utenom en, har hatt samtaler med kontaktpersonen eller med andre ansatte i barnevernstjenesten.

6.1.1. Omfang

Informantene forteller om et varierende omfang av samtaler med hvert enkelt barn. Eva forteller at deres kontor har innført intern praksis der: «Målet er å snakke med barnet tre ganger i en undersøkelse. Minimum tre ganger. Ofte kan det godt bli flere. Men det er et mål vi har».

Eva viser til at hennes kommunale barnevernstjeneste har som mål å snakke med barnet minimum tre ganger i alle barnevernssaker. Slik Eva forteller kan dette forstås som at deres kontor har innført minst tre samtaler med barnet som intern rutine for å sørge for at barnet blir snakket med i undersøkelsen.

Emma forteller at hun har hatt fem samtaler med barnet, men hun nevner ikke noe minstekrav. Hun har jobbet med barn i alderen 0-6 år.

«[...] Fem samtaler høres sikkert ikke mye ut.. men i en hektisk arbeidshverdag, så er det ganske mye. Sånn per nå. [...] Barnet var vår viktigste informant i den saken. Barn er de som vet best hvordan de har det selv».

Emma forteller at fem samtaler er mye med tanke på deres arbeidsmengde. Slik Emma forteller kan det virke som arbeidsmengden er den faktoren som styrer omfanget av samtaler med barnet, og ikke barnets behov. Videre utdyper hun at barnet er deres viktigste informant, og at det må tilrettelegges slik at små barn kan få mulighet til å uttrykke seg.

På en annen side forteller Mie om en jevn kontakt med barnet over tid, hvor barnet var i alderen 7-12 år.

«Også har dette vært en lang historie over mange år, (dårlig lyd), og jeg har vært der inne flere ganger og har hatt lange samtaler ... samtalerekker med barnet, som jeg har truffet barnet hver uke over lang tid. Prøvd å finne ut av mer hvordan barnet har det og hva som har skjedd og sånn. Så barnet har virkelig fått mulighet til å si noe om sin egen situasjon».

Mie har benyttet seg av samtalerekke med barnet, som innebærer flere samtaler over tid. Hun har dermed hatt en omfattende kontakt med barnet. Samtalens innhold handlet om hvordan barnet har det, for å finne mer ut av barnets situasjon. Siri derimot hadde ingen samtaler med barnet.

Siri derimot har jobbet med et barn i aldersgruppen 0-6 år og har ikke hatt samtaler med barnet selv.

«Det vi gjorde i undersøkelse var å være i barnehage å observere barnet og være på hjemmebesøk. [...] Vi hadde ikke samtale med barnet om bekymringa. For vi hadde såpass masse fra politiet, pluss av vi i tillegg var til stede da og hørte det barnet fortalte da».

Siri forteller at hun ikke hadde noen samtale med barnet, men at hun observerte barnets samtale med politiet. Hun sier at hun fikk mye informasjon fra dette og av politiet. Ut fra det Siri forteller, så kan det forstås slik at politiets innhenting av informasjon fra barnet var tilstrekkelig, og det er dermed ikke nødvendig for henne å ha flere samtaler med barnet selv.

6.1.2 Tilrettelegging av samtaler

Informantene forteller om ulike fremgangsmåter i tilrettelegging av samtaler. Emma forteller om hvordan hun tilrettela for at et barn i alderen 0-6 år skulle få mulighet til å uttrykke seg i egen sak.

«Det her var et lite barn, så det var begrenset språk. [...]vi lot barnet uttrykke seg på andre måter, eller la til rette for at barnet skulle uttrykke seg på andre måter da. Gjennom lek, dokker, litt tegning. [...] Vi følte det var informativt å bruke dokker. Og la barnet uttrykke seg gjennom lek om de her tingene. Og i tillegg så var det jo viktig å se barns uttrykk i form av atferd. [...] Her var det jo omfattende kontakt. Det var ehh ... hvis jeg tenker tilbake var det kanskje to ganger hvor vi.. hvis jeg skal, ja.. hvor vi på en måte hadde sånn nå skal vi ha barnesamtale. Sånn veldig definert og avgrenset, bruke tilrettelagte rom. [...] Men på grunn av barnets unge alder så var det mer kontakt i form av hjemmebesøk. Å være til stede samme med barnet da, både i hjemme og i dagtilbud».

Emma har hatt to avgrensede barnesamtaler, hjemmebesøk og vært sammen med barnet i dagtilbud. Barnet hadde et begrenset språk, men Emma tilrettela for at barnet fikk uttrykke seg på andre måter enn verbalt, da gjennom lek og tegning. Slik jeg tolker det Emma forteller, så ser hun det som mest relevant å observere og bli kjent med barnet gjennom hjemmebesøk og dagtilbud når barnet er så lite. Selv om hun uttrykker dette, så har hun tilrettelagt for to tilrettelagte barnesamtaler for å sikre at barnet får mulighet til å uttrykke seg i egen sak. Emma nevner at barnet har begrenset språk, men ut fra hennes uttalelse kan det virke som hun er opptatt av å finne løsninger på hvordan barnet kan bidra til tross for sin lave alder. Barnets lave alder blir ikke nevnt som en stopper for barnets medvirkning.

Siri har også jobbet med et eldre barn, som er i alderen 7-12 år. Hun har fått inn en annen kontaktperson som er kurset i den dialogiske samtalemotoden (DCM), til å ha samtalen med barnet. Flere av informantene nevner at de bruker denne metoden. Metoden skal gi de voksne et redskap til å gjennomføre barnesamtaler der barnet blir anerkjent i samtalen, og får fortelle i fri fortelling. Denne metoden blir benyttet i dommeravhør, asylintervju med barn og barnevernet (Langballe, 2011, s. 5).

«[...] vi reiste og pratet med barnet på den skolen som barnet går på da. Vi hadde DCM, en som er opplært i tjenesten her som hadde DCM samtale da. Da hadde jeg undersøkelsen, og jeg var med å skrev, mens den andre personen hadde den DCM samtalen. Da hadde også barnet mulighet til å ha med seg en trygghetsperson, og det valgte barnet å ha med i samtalen. [...] Men jeg personlig, jeg synes det er best å bruke de som har DCM. For å gjøre den samtalen så riktig som mulig, for videre da. At en ikke legger noen ord i munnen på barnet for eksempel. Så for meg så er det veldig viktig».

Når vi snakker om tema seksuelle overgrep er det viktig for Siri at samtalen blir gjort på en så riktig måte som mulig, og dermed benytter hun seg av kollegaer som er opplært i den dialogiske samtalemotoden. Hun har ikke en avgrenset barnesamtale med barnet selv, men er til stedet i samtalen barnet har med hennes kollega og hun har vært på to hjemmebesøk.

Noen av informantene forteller om en relasjonell tilnærming til barna, og disse informantene har da hatt flere kontaktpunkter med barna. Iben har jobbet med et barn i alderen 7-12 år, hvor det blant annet har kommet bekymring fra barnehagen om barnets seksuelle atferd. Hun forteller hvordan hun går frem for å danne en relasjon til barnet.

«Jeg får i oppdrag om å snakke med barnet. Og da bestemmer vi oss for å ha en tilnærming som gjør at jeg skal prøve å få en god relasjon med barnet. Som vi vet er vanskelig, fordi vi har snakket med de på skolen. [...] Det som jeg legger opp til, der er jo først og fremst å bli kjent med dette lille barnet. Jeg vet at jeg lissom ikke har så lang tid på meg når jeg først er der. For barnet er så urolig. Så det jeg begynner med er at jeg lissom blir kjent med barnet, snakker litt med barnet og viser barnet ting og sånn. Også sitter vi inne i et rom. Men barnet blir fort opptatt av ting rundt på vegger og sånn, veldig stressa. Så jeg begynner med dette i februar, og det går helt frem til sommeren. Barnet sier sånne ... barnet kan sitte i 2-3 minutter, så reiser barnet seg og går mot døra. Også sier jeg at jeg gjerne vil snakke med deg mer, har du lyst å komme tilbake. Ja, men ikke nå. Så går barnet seg en tur, også kommer barnet tilbake [...] Så jeg snakker med barnet nesten hver 14 dag, [...] Skolen er jo veldig glad for at vi er der. Men samtidig så ser de at barnet blir veldig aktivert når jeg har vært der. [...] Så da bestemmer jeg meg for å prøve å ta barnet med meg ut. Kjøre en tur. Kanskje gå ned til vannet, snakke med barnet og sånn. Sånn at barnet skal føle seg litt friere. [...] Og barnet virker tilsynelatende fornøyd. Og sitter i bilen en gang og sier: «Iben» nå skal jeg ... nå kan vi snakke om det. Sier barnet. Om det sier jeg. Også prøver jeg å gå inn på det, og da blir barnet plutselig veldig kvalm og barnet blir bilsyk og vil ut av bilen».

Iben forteller om et barn med mye atferdsuttrykk, som har store utfordringer med samhandling. Iben viser tålmodighet og bruker mye tid på dette barnet. Hun ser også at barnet strever med å ha samtaler i et rom, og flytter samhandlingen ut for å tilpasse etter barnets behov. Slik jeg tolker det Iben forteller kan det virke som dette barnet hadde behov for tid til å bygge opp tillit til den voksne, og Iben forsøkte å tilrettelegge for barnets behov til trygghet.

Eva har også forsøkt å tilrettelegge etter barnets behov. Hun har jobbet med et barn i alderen 7-12 år, hvor legen har meldt bekymring om seksuelle overgrep. Eva forteller at det ble vurdert at saken ikke skulle anmeldes til politiet, men sendes videre til utredningsteamet for vold og seksuelle overgrep; «Og da overtar de på en måte regien, sammen med barnevernstjenesten. Barnevernstjenesten er med, men da er det de som er med i forhold til å

informere foreldre om melding, og hvordan en skal gå frem». Videre forteller Eva hvordan de bidro for å tilrettelegge for barnets behov:

«[...] det var tre samtaler med utredningsteamet på en uke, så det er ganske slitsomme samtaler for et barn. Og på samtale nummer tre ville ikke barnet. [...] da hadde kontaktpersonen spurt: hva er det vi kan gjøre liksom for at vi skal dra, er det noe du tenker kunne være lurt. Ja, så da måtte hunden bli med. Så da var hunden med. Og da var det helt greit, og da var det hunden som var på en måte litt trøstepersonen i bilen til og fra. Og barnet var strålende fornøyd med det. Så det er noe med å høre og bruke tid, og ikke rushe. [...] det er bedre å komme 10 minutter for sent og at det kommer et barn som er ... som kan snakke. Som er mottakelig for å høre på spørsmål kontra at hvis en bare skulle dra barnet med seg og sagt at vi må rekke dette, og nå sitter alle og venter. Barnet bryr seg ikke om det altså. Så på en måte gi og ta litt, å være var for barnets tanker og følelser. Være villig til å gi pauser, og rom».

Eva og hennes kollega har også valgt å gi og ta for å involvere barnet. Etter barnets ønske fikk barnet ta med seg hunden i møte. Kontaktpersonen tilrettela for at hunden skulle være med, da dette var godt og trygt for barnet. Samtidig poengterer Eva at tid og rom er viktig å gi barnet dersom det har behov for det. Slik Eva forteller er møte også tilrettelagt etter barnets ønsker, og ikke bare de voksne.

Videre forteller Eva om fremgangsmåten når saken blir anmeldt til politiet først. Dette barnet er et eldre barn i aldersgruppen 13-17 år, hvor det er mistanke om seksuelle overgrep fra jevnaldrende.

«Da må vi vente litt på at politiet gjør alle sine ting, og vi får helst ikke lov til å gjøre noe særlig før det har vært avhør. [...] Politiet kommer og henter deg på skolen, og det er jo ikke spesielt greit. [...] Det er ikke noe vanskelig å forstå det. Og all den tid barnevernstjenesten hadde kjennskap til denne ungdommen fra før, så tror jeg nok at denne ungdommen følte seg litt sånn «nå gidder de hvert fall ikke å høre på meg, siden de gjør sånn som de. [...] Etter dette tilrettelagte avhøret så var det noen samtaler, men ikke veldig mange med ungdommen fordi ungdommen ville ikke. [...] jeg tror nok ikke kontaktpersonen opplevde de som spesielt gode, sånn kvalitetsmessig. Så her tenker jo at en kunne gjort mye mer».

Slik Eva forteller kan det oppleves som en utfordring for kontaktperson og samarbeidet med barnet når saken blir anmeldt til politiet. For det første blir barnet hentet fra det offentlig rom uten forvarsel, og for det andre får ikke barnevernet snakket med barnet før politiet har gjort sitt arbeid. Med utgangspunkt i Eva sin beskrivelse, kan det forstås slik at barnet opplevde det som et tillits brudd fra barnevernet, og dermed ville ikke barnet samarbeide videre med barnevernstjenesten. Det ble utført samtaler, men Eva sier det kan tenkes at de kunne tilrettelagt mer for at ungdommen kunne ønske å delta. Som nevnt har barnet rett til å medvirke, men ikke en plikt. Samtidig gir denne rettigheten alle som jobber med barn etter

barnevernloven en plikt til å gi barnet muligheten til å medvirke ved å tilrettelegge for dette (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016-2017, s. 142-143).

6.2 Informasjon

I barnevernloven § 1-6 om barns medvirkning i barnevernet, står det at barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon (Barnevernloven, 1992, § 1-1). Når jeg har spurt informantene om barnet har fått tilgang på all informasjon i saken, har alle informantene svart nei. Når vi snakker om «all informasjon i saken», så innebærer dette alle forhold som berører saken, inkludert skriftlige dokumenter.

6.2.1 Muntlig informasjon

De fleste informantene forteller at barnet får muntlig informasjon. Den muntlige informasjonen informantene forteller om, er særlig knyttet til første samtale med barnet. Siri forteller:

«Sånn som det barnet mellom 7-12, der ble barnet informert hvem barnevernstjenesten er først og fremst, hvorfor vi var der, og da fikk barnet beskjed om at vi hadde fått en bekymringsmelding, og forklaring på hva bekymringsmelding er.»

Slik Siri forteller får barnet muntlig en generell informasjon om hvem barnevernstjenesten er, hvorfor de er der og hvem hun er. Dette er informasjon Siri gir barnet i første møte med den kommunale barnevernstjenesten. Alle informantene nevner at barnet får lignende informasjon; hvem de er, hvorfor de er der og at de skal snakke med foreldrene.

Siri har ikke flere samtaler med dette barnet, men hun er på to hjemmebesøk. Mot slutten av undersøkelsen forteller Siri at hun har gitt følgende informasjon muntlig til barnet: *«Og da jeg var på det siste hjemmebesøket så ga jeg informasjon til barnet om at det ikke var sikkert at vi kom til å møtes igjen, men at jeg skulle snakke med foreldrene»*. Siri gir informasjon til barnet om at barnet kanskje ikke ser henne igjen, fordi de voksne skal snakke sammen. Ut fra det Siri forteller så er dette den siste informasjonen hun gir til barnet i undersøkelsen.

Videre forteller Emma, som har jobbet med barn i alderen 0-6 år, hvordan informasjon hun ga til barnet muntlig.

«Barnet ble informert om at det er noen som er bekymret for hvordan det er å være deg. [...] Vi vet dette og dette om livet ditt. Du er den viktigste som vet hvordan det er å være deg, derfor snakker vi med deg. Barnet får informasjon om at vi skriver undervis, at vi får se [...]. Vi informere om deres rettigheter så alderstilpasset som mulig.»

Emma forteller at hun tydeliggjør for barnet at det er barnet som kjenner seg selv og sin situasjon best. Barnet får også vite hvilken informasjon barnevernstjenesten har om barnets

situasjon. Emma påpeker også at hun informere barnet om sine rettigheter så alderstilpasset som mulig.

En av informantene forteller at hun ga barnet informasjon gjentatte ganger. Iben sier følgende; «*Jeg snakket mange ganger om hvorfor jeg var der, det er vi veldig tydelig på som barnevernstjeneste*». Iben forteller at hun i samtaler med barnet flere ganger informerte barnet om hvorfor barnevernstjenesten var der.

Noen av informantene forteller også at de hadde samtaler med barnet om tema kropp. Iben forteller hvordan hun snakket om tema kropp.

«[...] ganske tidlig når jeg hadde begynt å bli kjent med barnet, så sa jeg at det er noen ganger noen tar på hverandre. At det er naturlig at vi tar på skulderen, at vi tar på.. at vi gir hverandre klem og sånn. Og noen ganger er det noen som klasker på rompa, sånn for å tulle. Og da sa barnet plutselig sånn; ja noen har tatt meg på tissen».

Iben gir informasjon til barnet om ulike måter å ha kroppskontakt med andre mennesker. Det kan forstås slik at dette skapte rom for at barnet kunne snakke om sine erfaringer knyttet til kroppskontakt på en ufarlig måte.

Informantene forteller lite om hvilken informasjon barnet har fått om beslutningene i undersøkelsen. Iben er en av informantene som forteller at barnet fikk informasjon om veien videre «*Barnet fikk jo vite at vi skulle snakke mer, at det er noen som skulle komme hjem til dem og sånn. [...] barnet visste jo hva som skulle skje*». Videre sier Eva at ungdommen hun jobbet med; «*[...] motvillig samtykket ungdommen til MST*». Eva sier ikke noe nærmere om hvilken informasjon barnet har fått, men ut fra dette sitatet kan det forstås slik at barnet er informert om resultatet av beslutningene.

6.2.2 Skriftlig dokumentasjon

Når jeg har spurt informantene om hvilken informasjon de har holdt tilbake, referer de fleste til skriftlig dokumentasjon. Siri forteller om et barn i aldersgruppen 0-6 år og et barn i aldersgruppen 7-12 år. På spørsmålet om barnet fikk all informasjon i saken svarte Siri følgende: «*Barna i de aldersgruppene her hadde ikke tilgang på alle papirer og kunne lese seg opp på det*». Siri forteller at barna ikke har fått tilgang på de skriftlige dokumentene i saken, og hun begrunner ikke denne avgjørelsen noe nærmere. På samme spørsmål svarer Eva følgende:

«Jeg tenker at veldig sjeldent at barn i alderen 7-12 år spør om lese skriftlig materialet. Men hvis de hadde spurt om det, så ville de fått se det. Og kanskje det ... vi ville jo tilpassa hvis det var noe vi tenkte ikke var hensiktsmessig for et barn, si det hadde vært et barn på 7. Vi ville nok vurdert det, men vi ville ikke holdt det hemmelig».

Eva forteller at det ikke er vanlig at barn i alderen 7-12 år spør om å lese skriftlig materialet, men dersom barnet hadde spurt ville det fått det i en tilrettelagt versjon. Slik Eva forteller kan det virke som det ikke er vanlig at hun legger frem skriftlig materiale i saken for barn i alderen 7-12 år, og dermed må barnet etterspørre det selv. Mie forteller også at barnet ikke får lese skriftlig dokumentasjon:

«Barnet får ikke noe innsyn i bevismaterialet eller sånne typer politidokumenter og avhør og alt det her. [...]vi leser ikke opp for de hva skolen eller barnehage hadde sagt den gangen. Det er ikke noen sånne saksdokumenter barnet fikk innsyn i».

Her viser Mie til at barnet ikke får tilgang på politidokumenter og skriftlige dokumenter fra skole eller barnehage.

6.2.3 Alder

De fleste informantene sier at de holder tilbake skriftlig informasjon på grunn av barnets lave alder. Mie har jobbet med et barn i aldersgruppen 7-12 år, og hun forklarer nærmere hvorfor barnet ikke fikk tilgang på politirapporter og andre saksdokumenter.

«Ja, det er på grunn av alder. [...] ikke forstår de det og de trenger ikke å vite om alt som står i mappene sine. Det er lissom ikke noe poeng [...] de må få den informasjonen som de klarer på en måte å ... som er håndfast og som de klarer å bearbeide, for at de kan klare og lande og være trygge. [...] Også vil jo det øke med alderen da, innsyn og hva de trenger å vite».

Mie forklarer at hun har tatt hensyn til barnets evne til å forstå og opplevelse av trygghet, når de har gitt ut informasjon. Saksdokumenter som politiavhør med foreldre kan være vanskelig for barnet å forstå og det kan være informasjon som er utfordrende for barnet å sortere. Mie uttrykker at hun ikke ser poenget med at barnet har tilgang på saksdokumenter. Flere av informantene forteller om at informasjonen må være håndterbar for barnet.

Emma gir uttrykk for at det kan være en utfordring å vurdere om barnet får tilpasset og tilstrekkelig informasjon.

«Den vanskeligste er den avveining mellom hvor mye informasjon trenger barnet, eventuelt hva blir belastende for barnet, eller hva vil barnet klare kunne klare å forstå noe av, eller hvordan kan vi tilrettelegge for at barn skal forstå. Det er jo vår jobb, ikke barnets jobb å forstå det. Kontra hvordan skal vi ... barn skal få lov til å være barn, barn skal ha sin barndom. Hvordan skal vi skjerme barnet mot en del som skjer i et voksent liv. Og hvordan skal samtidig få vite hva barnet blir involvert i voksenalivet uten å ... ja. Jeg synes det er vanskelig å svare på.».

Emma forteller at hun opplever at det er en vanskelig avveining mellom å vurdere når barnet har nok informasjon til å danne seg egne synspunkter om saken, og når den informasjonen blir

for belastende for barnet. Emma poengterer at det ikke er barnets ansvar å forstå, men det er den voksnes ansvar å sørge for at barnet kan forstå.

6.3 Beslutningsprosessen

Barnets rett til medvirkning etter barnevernloven § 1-6, gjelder i hele beslutningsprosessen og i alle forhold som vedrører barnet (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016-2017, s. 141).

Alle forhold som vedrører barnet innebærer blant annet administrative og rettslige avgjørelser, men også valg av fosterhjem eller institusjon, ved vurdering av samvær, utarbeidelse av tiltaksplaner og tvangsbruk osv. (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016-2017, s.141-142).

6.3.1 Direkte involvering

Direkte involvering innebærer at barnet har vært til stede i beslutningsprosessene. Det betyr at barnet er til stede når beslutningene diskuteres, at barnet får uttrykke sine synspunkter om de alternative løsningene og at deres meninger vektlegges (KILDE)

Nesten alle informantene forteller at de ikke involverte barnet i beslutningsprosessen. Siri og Mie sine svar er representative for informantenes involvering i de sakene kontaktpersonene forteller om. Siri svarte følgende på spørsmål om hvordan hun hadde involvert et barn i alderen 7-12 år i beslutningsprosessen:

Barnet ble ikke masse tatt med i den beslutningsfasen. Gjorde ikke det. Det var via foreldre. [...] Da har man jo hentet inn opplysninger og vært på hjemmebesøk. [...] Men jeg tok ikke med barnet med i noe sånn: hva tenker du om det.

Slik som de andre informantene har ikke Siri involvert barnet i beslutningsprosessen. Hun forteller derimot at foreldrene ble involvert i beslutningsprosessen. Siri etterspør heller ikke barnets mening og tanker om veien videre.

Flere av informantene forteller at det var foreldrene som var involvert i beslutningsprosessen, og ikke barnet. For eksempel forteller Mie om et barn i alderen 7-12 år, hvor barnet ikke har blitt involvert i beslutningsprosessen i undersøkelsen: «Det ble ikke barnet, det var bare noe vi konkluderte med sammen med mamma og pappa». Her sier Mie at de konkluderte sammen med foreldrene, som kan tyde på et samarbeidsforhold mellom kontaktperson og foreldre i beslutningsprosessen. Det ser ut til at barnet ikke er til stede i dette samarbeidet.

En av informantene, Eva, forteller om en ungdom som har vært motvillig i samarbeidet med barnevernstjenesten;

«Ville helst ikke ha noen tiltak fra barnevernstjenesten i det hele tatt. Men foreldrene følte seg veldig på gyngende grunn, og visste ikke hvordan de skulle hanke inn den ungdommen. Og hadde veldig stort behov for hjelp. Om en, motvillig samtykket

ungdommen til MST. Og det er jo stort sett foreldre basert, så ungdommen ble ikke veldig mye blandet inn i det».

Dette barnet ønsket ikke videre samarbeid med barnevernstjenesten. Når det er eldre barn, må barnet samtykke til frivillig hjelpetiltak. Selv om barnet ikke ønsket videre oppfølging, vurderte de voksne (den kommunale barnevernstjenesten og foreldrene) at det var behov for tiltak.

Nora tar opp utfordringer med barnets lave alder knyttet til involvering av barnet i beslutningene.

«Barnet har jo ikke.. vi har ikke spurt barnet hva du synes om dette. Barnet er under 6 år. [...] På hvilken bakgrunn eller på hvilke grunnlag kan barnet eventuelt si ja eller nei. Med så små barn så tenker jeg at det er viktig at de er informert og at de skal få utrykke seg, samtidig skal de ikke sitte med ansvar for tiltak. Jeg tenker jo eldre barnet blir, jo mer bestemmelser skal de ha. Jo mindre skal forelderens bestemmelsesrett være. Ikke sant. Jo yngre barn, jo mer ligger ansvaret hos foreldre til å ta gode avgjørelser på barnets veier. Så vi har sagt at det blir sånn».

Nora stiller seg kritisk til hvilket grunnlag et barn under 6 år har for å kunne takke ja eller nei til et tiltak. Hun sier hun synes det er viktig at så små barn får utrykke seg, men de skal ikke sitte med ansvaret for tiltaket. Hun poengterer at det er foreldrene som tar avgjørelser for små barn, også får de mer frihet til å ta egne avgjørelser når barnet blir eldre.

6.3.2 Indirekte involvering

Informantene involverer ikke barnet direkte i beslutningsprosessene, men flere av dem forteller at barnets synspunkter har hatt en betydning for undersøkelsen. At de har involvert barnet indirekte innebærer at barnet ikke har vært til stede, men at deres synspunkter om egen situasjon er vektlagt i beslutningsprosessen.

Ut fra det Iben forteller hadde hun mange samtaler med et barn i alderen 7-12 år. Barnet klarte ikke å sitte stille lengre enn 3 minutter med verbal kommunikasjon, men barnet hadde mye atferdsuttrykk. Alle informantene ble spurt hva barnets stemme hadde å si for undersøkelsen, og Iben svarte følgende:

«Det hadde jo veldig mye å si. For vi var jo veldig bekymra. Og jeg tenker at atferden, og alt det med dette barnet som hadde så mye strev. Så det hadde mye å si. Så hvis ikke de foreldrene ikke hadde gått med på dette tiltaket, hadde vi gått til omsorgsovertakelse. For å få barnet ut av dette».

Iben sier at barnets synspunkter hadde veldig mye å si for undersøkelsen. Dette barnet kommuniserte gjennom atferdsuttrykk og ikke verbalt. Hun forteller om hvordan barnets atferdsuttrykk hadde lagt et grunnlag for stor bekymring, og at dette gjorde at det kommunale

barnevernstjenesten ikke kunne henlegge dersom foreldrene nektet frivillig hjelpetiltak. Det kan se ut som barnets måte å uttrykke seg på var gjennom atferd.

Videre forteller Emma om et barn i alderen 0-6 år med begrenset språk.

«Det var jo på bakgrunn av det, barnets uttrykk, at vi besluttet, det som den gang het anmod om etterforskning. Nå heter det vel varsle, kanskje. Og det var jo på grunn av barnets både atferds uttrykk og utsagn i forbindelse med lek da. Eller verbale uttrykk i forbindelse med lek. Sett i sammenheng med resten av informasjonen vi hadde da, og kjennskapene vi hadde. Så tenker jeg nok at det var utslagsgivende for at vi måtte kontakte politiet».

Her forteller Emma at barnets uttrykk i lek og atferd, var utslagsgivende informasjon for å anmelde forholdene til politiet. Hun sier også at barnets uttrykk ble sett i sammenheng med annen innhentet informasjon. Ut fra det Emma forteller kan det se ut til at barnets synspunkter har blitt vektlagt i beslutningsprosessen.

Siri har utført en samtale med et barn i aldersgruppen 7-12 år. Bekymringsmeldingen gjaldt vold og atferd i lek som førte til mistanke om seksuelle overgrep. Siri forteller hvilken betydning barnets synspunkter hadde å si for undersøkelsen.

«Det hadde jo ganske mye å si, med tanke på at dette her var en anonym melding. Også har det mye å si i forhold til det barnet sa. Om barnet hadde bekreftet det som sto der, eller om barnet hadde avkreftet det. [...] Og den andre bekymringen om overgrep da, den atferden barnet hadde, var veldig overaskende. Og barnet var ikke sånn som satt og tenkte eller lurte på hva barnet skulle svare nå. Det var sånn med en gang, så var barnet sånn at barnet ikke husket det. Og hvor var det og når var det. Barnet begynte jo heller å stille spørsmål til oss da. [...] Og barnet opplevdes oppriktig.»

Mie forteller at barnets reaksjon og respons på meldingens innhold var viktig for undersøkelsen. Hun sier at dette var spesielt viktig med tanke på at det var en anonym melding. Mie visesier at barnet virket svært overasket over bekymringen som gjaldt seksuelle overgrep. Barnet skal ha respondert ganske raskt med å ikke kjenne seg igjen i beskyldningene, og stille de voksne mange spørsmål. Denne saken ble henlagt hos den kommunale barnevernstjenesten etter undersøkelsen, hvor Siri hadde en samtale med barnet.

6.3.3 Fravær av involvering

Noen av kontaktpersonen kommer med eksempler på at barnets synspunkter ikke blir hørt eller ugyldiggjort.

Mie forteller om et barn hun har jobbet med som er 7-12 år. Mor har anmeldt far for overgrep mot deres felles barn. Far ble dømt, men han anket og ble deretter frikjent. Etter dette har barnet samvær med tilsyn med far. Barnet møter ikke på samvær, far melder dermed dette til

barnevernet og Mie forteller at hennes mål med undersøkelsen er; «*hvordan skal vi nærme oss pappa*». Mie forteller nærmere hvordan hun opplever barnet.

«Jeg tenker at for barnets del var nok den straffesaken det som hadde hovedfokus, på om pappa var skyldig eller ikke. Barnet hadde jo sagt sitt, at det hadde skjedd ting. For oss så trodde vi jo på barnet. Sånn sett har jo hennes stemme blitt tatt hensyn til da, men politiet går jo etter beviser. Så det er vanskelig å si for meg hvordan de har vurdert rundt det. [...] Barnet var klinke klar på at det ikke ville se han (referer til far). Og i de samtalene jeg hadde, merket jeg at barnet også kan være litt sånn kanskje, men så trakk barnet det igjen. Og da ble det vanskelig å vite at er det fordi det er så lenge siden du har sett pappaen din at det er flaut? Barnet vet jo hva tema har vært. Ikke sant. Det er mange ting som kan spille inn. Det kan jo vi kjenne på.. at hvis det er lenge siden vi har truffet et menneske, at vi blir litt utrygge av det. Så hvor mye hadde det å si? Eller vil barnet faktisk ikke treffe han? Også vet vi at når dette temaet ... alt kom opp, begynte barnet å tisse på seg om natta og barnet hadde mareritt. [...] Og da mener far at det er mamma som setter en stopper for det. [...] Sånn jeg forstår det litt og, det som gjør det så sårbart også er at vi ikke vet helt hva man skal tro, eller det er vanskelig å stille seg til hva som egentlig har skjedd. Også holder ikke barnets stemme egentlig nok. [...] Samværet blir stående. Så den ble jo henlagt etterpå. Jeg vet ikke hva som har skjedd i ettertid».

I denne saken forteller Mie at hun opplever at barnet har fokus på straffesaken mot far og barnet er tydelig i sin tale om at barnet ikke ønsker å møte han. Mie forteller at barnet fra starten har uttrykket at hun kunne ha samvær med far, men etter hvert nektet barnet over lengere tid. Til tross for dette så er målet med undersøkelsen at barnet skal nærme seg far. Mie forteller at barnet blir urolig når det nærmer seg samvær, hvor barnet tisser på seg og får mareritt. Far mener at mor setter hindringer for samvær, og resultatet av undersøkelsen er at samværet blir stående og saken henlegges i det kommunale barnevernet.

Ut fra det Mie forteller kan det virke som at hun reflekterer over forklaringer på hvorfor barnet ikke ønsker å møte på samvær. Mie viser til en forklaring om at det kan være ubehagelig for barnet å møte noen som du ikke har sett på en stund, og spesielt siden temaet seksuelle overgrep har vært oppe. Derimot påpeker ikke Mie at det kan være belastende for barnet å møte sin overgriper fra en nær relasjon.

Mie sier først at hun trodde på barnet og har på den måten tatt hensyn til barnet. Hun poengterer samtidig at dette ikke er tilstrekkelig som bevis i en rettssak. En mulig måte å forstå dette på, er at Mie tar hensyn til barnet ved å lytte til barnet. Lengere enn det virker det som det barnet sier ikke har noen verdi, da det har liten verdi i en rettssak. Videre sier Mie det er vanskelig å vite hva man skal tro, når man ikke vet hva som har skjedd. Til slutt sier hun også at barnets stemme egentlig ikke er nok.

Det er ikke representativt for sakene informantene forteller om, at barnet er så tydelig i sin tale på hva de trenger eller ikke trenger. I denne saken har barnet vært klar i sin tale på at han eller hun ikke ønsker å være med far, samt at barnet har fysiske tegn i forkant av samvær. Ut fra det Mie forteller så kan det se ut til at barnets synspunkter er registrert, men at det ikke har medført til at barnet har fått bidra i definisjonen av problemet eller at barnets synspunkter har blitt vektlagt i beslutningene. Det kan se ut til at når barnet og foreldrene har ulike versjoner av saken og forelderen er frikjent i retten, har barnets stemme liten verdi.

Videre tar Nora opp utfordringen med at barnets fortellinger og historier kan bli sett på som fantasi av de voksne.

«Vi må ikke tro at barns rettsikkerhet er så gjennomførbart som vi liker å tenke, for jeg oppdager at stadig vekk at barns rettsikkerhet er så prisgitt mor og fars uttalelser. Og hvis barnet sier at pappa gjør sånn, og pappa sier nei jeg gjør aldri det. Det er barnet som er fantasi. [...]. Ja, barn har fantasi, men de har ikke fantasi til å fantasere om ting de ikke har opplevd, eller sett eller hørt [...]. Men at de fantaserer om at pappa gjør sånn eller mamma gjør sånn, som er knyttet så direkte opp mot tiss, og rompe og mot overgrep. Og de i tillegg uttrykker vondt, vondt og følelsesuttrykket sitter i kroppen. Da undrer det meg litt at man kan si at det bare er fantasi. Det er hvert fall grunnlag for å reflektere litt over det sammen med foreldre, har ditt barn mer fantasi en de fleste andre».

Nora forteller at hun har vanskeligheter for å tro at barn som forteller om seksuelle overgrep fra nærmeste omsorgspersoner kommer fra barnets fantasi. Hun forteller at hun opplever at flere foreldre unnskylder slike uttalelser nettopp med at det er fantasi. Slik Nora forteller virker det som foreldrene får gjennomslag for dette, da hun sier at barnets rettsikkerhet er prisgitt foreldrenes uttalelser. Ut fra det Nora forteller kan det forstås som at den voksne har makten til å definere barnets historie som fantasi, og dermed svekker barnets troverdighet. Det kan medføre til at selv om barnet forteller sin historie, vil den da ikke bli hørt eller vektlagt i en beslutningsprosess.

Det er interessant å se hvordan Siri har brukt ordet fantasi i kontrast til Nora sine refleksjoner. Siri forteller om et barn som har spesielle vage uttalelser som har ført til mistanke om seksuelle overgrep. Siri sier følgende: *«Også kan det være litt mer sånn lek eller fantasi, også.. det var ikke noe barnet hadde opplevd, det var ikke noe barnet hadde fortalt sånn. At en person har gjort noe mot barnet. Det var kanskje mer ting».* Her bruker nettopp Siri begrepet «barnets fantasi» for å forklare og forstå barnets avvikende uttalelser.

7.0 Drøfting

I dette kapitlet diskuterer jeg oppgavens empiriske funn mot teorien som er presentert. Drøftingen er organisert i to deler, hvor hver del belyser to av oppgavens underproblemstillinger. Den første delen av kapitlet drøfter i hvilken grad barnet deltar i undersøkelsen, med utgangspunkt i Omre og Schjelderups deltakerstige (2009). Del to diskuterer om barneperspektivet blir utøvd i undersøkelsesfasen.

7.1 Med utgangspunkt i deltakerstigen - i hvilken grad deltar barna?

Jeg har benyttet meg av Omre og Schjelderups (2009) deltakerstige for å drøfte i hvilken grad barnet har medvirket i sakene fra datamaterialet. Ut fra funnen blir barnet inkludert ulikt i de ulike delene av undersøkelsen. Jeg har derfor valgt å drøfte i hvilken grad barnet deltar etter hovedtemaene; samtalene, informasjon og beslutninger. På den måten kan vi synliggjøre hvor utfordringene oppstår.

De ni trinnene i deltakerstigen er plassert i tre ulike kategorier; trinn en og to regnes som ingen deltakelse, trinn tre, fire, fem, og seks gir barnet grader av skindeltakelse og trinn syv, åtte og ni gir barnet grader av deltakermakt (Omre & Schjelderups, 2009, s. 44).

Deltakerstigen er gjort rede for i kapittel 4.4.

7.1.1 Barn som forhandlere og barn konsulteres i samtale

I samtaler med barnet i undersøkelsen kan empirien forstås slik at kontaktpersonene involverer barna på trinn fem: barn konsulteres og trinn seks: barn som forhandlere i Omre og Schjelderups (2009) deltakerstige. Trinn fem og seks på deltakerstigen er på skindeltakelses nivå. Det betyr at barnet får mulighet til å høre og bli hørt, men mangler makt til å sørge for at deres synspunkter vil bli tatt hensyn til (Omre & Schjelderup, 2009, s. 40). I vurderingen av hvilken grad informantene involverer barnet i samtalene, har jeg vektlagt omfanget av kontakt og i hvilken grad samtalene er tilrettelagt for barnet.

Trinn 6 - Barn som forhandlere

Noen av informantene involverte barnet på trinn seks i deltakerstigen, som kjennetegnes ved at barnet er en forhandler. Relasjonen innebærer å gi og ta. Den voksne vil fortsatt ha mer makt enn barnet, men det er fokus på forsoning og demping av motsetninger (Omre og Schjelderups, 2009, s. 45). I denne studien er trinn seks den høyeste graden av deltakelse

kontaktpersonen operer på gjennom undersøkelsen. Iben og Eva er to av informantene som er gode eksempler.

Iben har hatt kontakt med barnet hver fjortende dag i seks måneder. Hun forteller om en relasjonell tilnærming barnet som strever med samhandling. Paulsen (2016, s. 13) har i sin studie kommet frem til at barnets relasjon til den ansatte i den kommunale barnevernstjenesten er den faktoren som hadde størst innvirkning på barnets medvirkning. Funnen i studien til Husby, Slettebø og Juul (2018, s. 443) viser også at tillitsfulle relasjoner, emosjonell støtte og pedagogiske tilnærminger, øker barns deltakelse i interaksjon med profesjonelle.

Iben beskriver hvordan hun i relasjonen til barnet må gi barnet mye tid, slik at han eller hun kan ta det i sitt tempo. Ut fra det hun beskriver (se kap. 6.1.2) bruker hun mye tid på å møte barnets behov, slik at barnet skal føle seg trygg. Dette kan være et eksempel på en gi og ta relasjon. Iben forsøker å dempe motsetningen mellom dem, og tilrettelegger etter barnets behov, som kjennetegner trinn seks på deltakerstigen. Ibens relasjonelle tilnærming med flere kontaktpunkter kan skape et godt grunnlag for barnets bevisstgjøringsprosess om egen situasjon, og for at Iben skal få kjennskap til barnets meninger og forståelse av egen situasjon (Strandbu, 2011, s. 113-117).

Eva er også et eksempel på å involvere barnet etter trinn seks i deltakerstigen. Hun forteller hvordan hun tilrettela for at barnet kunne ha med seg hunden på møte, og at møtetidspunktene måtte reguleres etter barnets behov (se kap. 6.1.2). Dette kan være et uttrykk for at Eva forhandler med barnet, hvor barnet får muligheten til å uttrykke seg om hva han eller hun trenger for å føle seg trygg. Det kan se ut til at hunden representerte trygghet og trøst for barnet.

Barn som lever i en overgrepsrelasjon har ofte lite tillit til andre mennesker og mye angst for det uforutsigbare (Søftestad, 2005, s. 35-37). Det at Eva gir barnet lov til å ta med hunden på møte, kan være et uttrykk ovenfor barnet at Eva tar barnets ønsker og behov på alvor. Strandbu (2011, s. 119) sier det er en forutsetning at barnets uttrykk blir tatt på alvor i medvirkningsprosessen. Dersom barnet føler seg tatt på alvor, kan det medføre til at barnet føler trygghet til å dele mer om egen situasjon.

Trinn 5 - Barn konsulteres

I samtalene med barnet er det flere av informantene som involverte barnet på trinn fem i deltakerstigen. Trinn fem på deltakerstigen kjennetegnes ved at de voksne spør barnet om råd som er viktig for deres beslutninger. Det er fortsatt de voksne som har beslutningsmyndighet (Omre og Schjelderups, 2009, s. 45). Dette er det første trinnet i deltakerstigen som etterspør barnets meninger.

Informantene sier at de eller en annen ansatt i den kommunale barnevernstjenesten har hatt samtaler med barnet i starten av undersøkelsen, hvor de etterspør barnets synspunkter om egen situasjon. Av ni barna, var det et av dem som ikke hadde samtale med noen i den kommunale barnevernstjenesten. Begrunnelsen for dette var at informanten hadde tilgang på politiavhør med barnet (se kap. 6.1.1). Omfanget av samtalene er varierende. De fleste kontaktpersonene forteller om en form for tilrettelegging i samtalene med barnet. Informantene sier også at de anser barnets synspunkter som viktige. Helsetilsynet (2019, s. 38) har i sin studie også funnet at de fleste barna har blitt pratet med av de ansatte i den kommunale barnevernstjenesten, og Ellingsen, Studsrød og Ursins (2019, s.114) studie viste at sosialarbeiderne var opptatt av at barnet skal snakkes med.

At informantene forteller at samtalene handler om barnets synspunkter knyttet til egen situasjon, kan forstås slik at de har undersøkende samtaler. Det betyr at målet med samtalen er å få kunnskap og forståelse for hvordan barnet har det i sin hverdag (Aadnesen, Hærem & Delås, 2014, s. 134). Dermed kan vi forstå det slik at samtalene kontaktpersonene har hatt med barna er hovedsakelig knyttet til informasjonsinnhenting. Ellingsen, Studsrød og Ursin fant også i sin studie at barns deltakelse innebar innhenting av informasjon, gi informasjon og tilegne seg kunnskap om hvordan barnet opplever sin situasjon (Ellingsen, Studsrød og Ursin, 2019, 114).

Strandbu (201, s. 17) sier at for at barnet skal kunne påvirke beslutningene, så må barnets meninger gjøres kjent for beslutningstakeren. Dette innebærer at det skal tilrettelegges for at barnet skal kunne uttale seg fritt (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016-2017, s. 142). Empirien viser at informantene benytter seg av ulike fremgangsmåter i samtaler med barnet (se kap. 6.1.2). Det kan være et uttrykk for at det blir gjort individuelle vurderinger knyttet til hvert enkelt barns behov. Sandberg (2020) underbygger dette, og sier at barnet uansett alder skal få mulighet til å uttrykke seg og det skal tilrettelegges på deres premisser (Sandberg, 2020, s. 109). En komparativ studie som sammenligner barns medvirkning i England, Finland, Norge og USA, sier at de ansatte i alle de fire landene hadde større sannsynlighet for

å snakke med et eldre barn (Berrick, Dickens, Pösö & Skivenes, 2015, s. 128). Utfra datamaterialet i denne studien har ikke barnets alder innvirkning på omfang av samtaler.

7.1.2 Barn gis utvalgt informasjon i undersøkelsen

Et av funnen i denne studien er at barnet får utvalgt informasjon i undersøkelsen, som tilsvarer trinn 3 i deltakerstigen. Trinn 3 kjennetegnes ved at de voksne sorterer informasjonen og deler av disse blir gitt til barnet, og begrunnelsen av sorteringen blir avgjort av de voksne. De voksne gir barnet informasjon for at barnet skal holdes orientert (Omre og Schjelderups, 2009, s. 45).

Alle informantene sier at de gir barnet muntlig informasjon om hvem den kommunale barnevernstjeneste er og hvorfor de er der. Emma er den eneste informanten som poengterer at hun gir informasjon om barnets rettigheter, og at disse blir gitt så alderstilpasset som mulig (se kap. 6.2.1). Den muntlige informasjonen er også særlig knyttet til første samtale med barnet. I følge Strandbu (2011) handler deltakelse også om at barnet får informasjon i hele prosessen. I noen tilfeller kan den informasjonen kommunale barnevernstjenesten gir, bidra til at barnet kan bedre forstå sin egen situasjon (Strandbu, 2011, s. 110-112).

To av informantene forteller at de snakker generelt om tema kropp med barnet. Barnet får informasjon om hva som er normalt, unormalt og ulovlig (se kap. 6.2.1). Tidligere forskning viser at flere barn som vokser opp med seksuelle overgrep, vokser opp i tro om at det er normalt (Barneombudet, 2018, s. 13-14). Dette er et godt eksempel på at barn trenger informasjon for å danne seg sine egne meninger (Strandbu, 2011, s. 110-112). Dersom barnet ikke vet at det er feil at voksne forgriper seg på barn, kan det være vanskelig for barnet å vite at det er dette barnet skal uttrykke seg om og eventuelt hvordan det skal snakkes om. Med utgangspunkt i Anonovskys modell, kan barnets økte forståelse av egen situasjon bidra til at kontaktpersonen kan hjelpe barnet med en hensiktsmessig håndtering av situasjonen. Her kan vi se til Anonovskys modell, hvor barnet først må ha en forståelse av situasjonen for å kunne mobilisere egne ressurser (Ellingsen, Schjelderup & Omre, 2014, s. 122).

Videre er det noen av informantene som forteller at de gir informasjon til barnet om hva som skjer videre, enten at de voksne nå skal bli enige eller resultatet av beslutningen. Dette er et eksempel på det Omre og Schjelderups (2009, s. 45) beskriver i trinn 3 i deltakerstige, nemlig at kontaktpersonen gir barnet informasjon til orientering. Strandbu (2011, 110) påpeker at barnet egentlig skal få og gi informasjon i hele prosessen.

De fleste informantene sier de holder tilbake skriftlig informasjon for barnet (se kap. 6.2.2). Noen av informantene nevner dokumenter som politiavhør, uttalelser fra barnehage og skole. De fleste informantene begrunner dette med barnets lave alder. Alle barna, bortsett fra en, er i alderen 0-12 år. Noen av informantene sier at papirene inneholder mye detaljert informasjon som vil være vanskelig for et barn i den alderen å sortere. De sier at barnet må få håndfast informasjon, som barnet er i stand til å bearbeide for å være trygge. Dette poenget tar også Antonovsky opp i sin modell, hvor det er vesentlig at problemene er begripelig for barnet. Barnets forståelse av situasjonen vil være avhengig av barnets alder og modenhet (Ellingsen, Schjelderup & Omre, 2014, s. 121-122). En av informantene påpeker at hun synes det er vanskelig å vurdere når informasjonen er for belastende for barnet og når barnet har nok informasjon til å kunne danne seg et bilde av situasjonen.

Samtidig skriver Ellingsen, Schjelderup & Omre (2014) at det er flere barnevernsarbeidere som mener at sakene er for komplekse til at barnet skjønner hva det dreier seg om. Dermed kan det se ut til at barnets «manglende forståelse» hindrer barnet i å delta, fremfor å hjelpe barnet til økt forståelse og innsikt (Ellingsen, Schjelderup & Omre, 2014, s. 121-122). Slik Mie sier i kapittel 6.2.3 knyttet til et barn i alderen 7-12 år; «[...] ikke forstår de det og de trenger ikke å vite om alt som står i mappene sine. Det er lissom ikke noe poeng». Mie referer til «de» og ikke det aktuelle barnet, som kan forstås som at hun referer til barn i den aldersgruppen. Dette kan være et uttrykk for at Mie har en generell holdning om at mindre barn ikke trenger innsyn i de skriftlige dokumentene, og det kan medføre til at hun ikke gjør individuelle vurderinger.

Eva sier også at hun ville gitt barnet innsyn i de skriftlige dokumentene dersom barnet spurte om det, i en tilpasset versjon. Hun påpeker at hun ikke ville holdt noe hemmelig for barnet (se kap. 6.2.2). En måte å forstå det Eva forteller på er når barnet selv må etterspørre om informasjon, som barnet kanskje ikke vet om eller vet hva er, så kan det medføre at hun skyver ansvaret over på barnet. Dersom det er informasjon som kan tilpasses for barnet som kan ha betydning for barnets forståelse av egen situasjon, har barnet rett på den informasjonen (Barnevernloven, 1992, § 1-6). Det er viktig å presisere at de som jobber etter barnevernsloven har en plikt til å gi barnet tilpasset informasjon (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016-2017, s. 142-143). Samtidig kan det forstås slik at Eva har vurdert at barnet ikke trenger innsyn i skriftlig dokumentasjon, da den muntlige informasjonen hun har gitt til barnet er tilstrekkelig for at barnet skal kunne forstå sin egne situasjon.

Bendiksen & Haugli (2018, s. 189) sier at informasjonen skal gis på en alderstilpasset måte, slik at barnet får mulighet til å forstå hva saken gjelder. Informanten er opptatt av at informasjonen skal være håndterlig for barnet. Dette kan medføre til at kontaktpersonen velger ut hvilken informasjon som barnet kan sortere for å føle seg trygg, og som er tilstrekkelig nok til at barnet får en forståelse for egne situasjon. Dermed kan det forstås slik at kontaktpersonenes vurdering om hvilken informasjon som er håndterlig for barnet, kan medføre til at barnet blir gitt utvalgt informasjon, som kjennetegner trinn tre i deltakerstigen.

7.1.3 Barn blir manipulert og barn som dekor i beslutningsprosessen

Med utgangspunkt i Omre og Schjeledrups (2009) deltakerstige, kan det forstås at kontaktpersonene operer på et punkt mellom trinn en; barn manipuleres og trinn to; barn som dekor, som tilsvarer ingen deltakelse.

I empirien forteller informantene at ingen av barna har vært involvert direkte i beslutningsprosessen. Det innebærer at barnet ikke har vært til stede eller fått mulighet til å uttrykke egne synspunkter knyttet til planlegging av beslutningene. At barnet ikke er til stede når beslutninger treffes kjennetegner trinn en i deltakerstigen. Trinn en innebærer også at de voksne mener at barnet har påvirkning og innflytelse, men barnet får ikke slippe til. (Omre og Schjeledrup, 2009, s. 44). Flere av informantene forteller at barnets synspunkter fra samtale i undersøkelsen hadde stor betydning for beslutningsprosessen. Disse samtale har hovedsakelig handlet om at barnet gir kontaktpersonen informasjon om hvordan barnet har det i sitt liv. Barnets synspunkter om spørsmål knyttet til beslutningsprosessen er det ingen som har etterspurt. En informant sier at «*jeg tok ikke med barnet med i noe sånn - hva tenker du om det*». Kontaktpersonene sier at barnets synspunkter om egen situasjon har stor betydning for undersøkelsen, men barnet har ikke fått delta eller sluppet til i spørsmål og refleksjoner knyttet til beslutninger.

På en annen side forteller noen av informantene at de løftet frem barnets synspunkter, selv når kontaktpersonen hadde andre synspunkter (Omre og Schjeledrups, 2009, s. 45). For eksempel forteller Mie om et barn som ikke ønsker å møte sin far, mens Mie sitt mål for undersøkelsen er hvordan barnet skal ha samvær med far. Mie forteller om barnets synspunkter, selv om hun har andre argumenter (se kap. 6.3.3). Ved at kontaktpersonene forteller om barnets synspunkter, og ikke overser dem, kan de bevege seg opp på trinn to på deltakerstigen. Samtidig betyr det ikke at barnet får mer makt, fordi de voksne har fortsatt definisjonsmakt og handlingskompetanse: kontaktpersonen vet hva som er problemet og hva som bør gjøres (Omre og Schjeledrup, 2009, s. 45).

For å få en opplevelse av sammenheng, sier Antonovskys modell at det er viktig å identifisere det som er begripelig, håndterbart og meningsfylt i barnets og familiens liv (Ellingsen, Schjelderup & Omre, 2014, s. 122). Med utgangspunkt i funnen fra denne studien, har ikke barnet fått direkte delta. Dette kan medføre til at barnet ikke har fått kjennskap til hvordan deres synspunkter har blitt vektlagt og vurdert, som kan føre til at beslutningene ikke blir begripelige for barnet. Antonovsky mener det er en kobling mellom komponentene begripelighet og håndterbarhet, der det å forstå gjør det enklere å mobilisere resurser. Det kan føre til at barnet får vanskeligheter med å forstå at barnevernets tiltak kan sees som en resurs for å forbedre situasjonen for barnet og familien (Ellingsen, Schjelderup & Omre, 2014, s. 122). Selv om barnets synspunkter har blitt vektlagt i beslutningen slik kontaktpersonen forteller, kan det forstås slik at barnets fraværende tilstedeværelse gjør at barnet ikke nødvendigvis sitter igjen med en opplevelse av meningsfullhet. Dersom barnet hadde opplevd meningsfullhet, ville det ifølge Antonovsky bringer frem annerkjennelse av barnets perspektiv og at barnet får en reell mulighet til å engasjer seg (Ellingsen, Schjelderup & Omre, 2014, s. 122).

7.1.4 Oppsummering

I lys av Omre og Schjelderups (2009) deltakerstige involverer kontaktpersonen barnet enten i kategorien ingen deltakelse eller skinndeltakelse. I samtalene mellom barnet og kontaktpersonen og ved utgivelse av informasjon i undersøkelsen, så blir barnet involvert på skinndeltakelse-nivå. Det betyr at barnet får mulighet til å høre og bli hørt, men mangler makt til å sørge for at deres synspunkter vil bli tatt hensyn til (Omre & Schjelderup, 2009, s. 40). Når det gjelder beslutningsprosessen i undersøkelsen, så har barnet ingen deltakelse. Ifølge informantene, så spør ikke kontaktpersonen barnet om deres synspunkter knyttet til planlegging og beslutninger. Barnet er heller ikke til stede når beslutninger diskuteres og vedtas.

7.2. Utøver det kommunale barnevernet barneperspektivet?

For å drøfte om det kommunale barnevernet utøver et barneperspektiv, skal jeg se empirien i lys av Omre og Schjelderups (2009) barneperspektiv. For å kunne si at informantene anvender et barneperspektiv i det kommunale barnevernet, mener de at fem følgende dimensjoner må være til stede; (1) barnets perspektiv er funnet og tatt hensyn til, (2) ha barnet i sitt perspektiv, (3) barnets beste interesser fokuseres og tydeliggjøres, (4) barnet blir tatt med i planleggings- og implementeringsprosesser over tid og (5) tankesett og verdier (Omre & Schjelderup, 2009, s. 37-38). Strandbu og Skivenes har også krav om at tre komponenter som må være til stedet

for at det skal regnes som et barneperspektiv (Strandbu, 2011, s. 45), disse tilsvarer noen av de fem dimensjonene til Omre og Schjelderup. Dette kapittelet er organisert etter de fem ulike dimensjonene til Omre og Schjelderup.

7.2.1 Barnets perspektiv er funnet

Den første dimensjonen handler om at barnets perspektiv er funnet og tatt hensyn til, som betyr at den voksne ser barnet fra deres synsvinkel og belyser barnets perspektiv. Dette innebærer barnets synspunkter, erfaringer, håp og bekymringer, og helst så direkte fra barnet som mulig (Omre & Schjelderup, 2009, s. 37). Strandbu og Skivenes har også denne dimensjonen i sitt barneperspektiv, som de kaller et barneperspektiv på individuelt nivå. De påpeker at hvilken måte den voksne tilrettelegger for meningsdanning og meningsytring, vil avgjøre om deltakelse blir et gode for barnet eller ikke (Strandbu, 2011, s. 45).

Funnen viser at nesten alle kontaktpersonene har snakket med barna, og de tilrettelegger for samtaler slik at barnet skal kunne uttrykke sine synspunkter. Samtidig viser funnene at det er store variasjoner på omfanget av samtaler mellom kontaktpersonen og barnet, fra ingen samtaler til jevnlig kontakt hver fjortende dag. En av informantene påpeker at deres kommunale barnevernkontor har som mål å ha minst tre samtaler med barnet i undersøkelsen (se kap. 6.1.3). Omre og Schjelderups (2009) deltakerstige tar ikke stilling til hvor omfattende kontakt det er mellom barnet og den voksne. Er det tilstrekkelig med en samtale med barnet for å finne barnets perspektiv?

Loven sier heller ikke noe om omfanget av samtaler mellom kontaktpersonen og barnet. Bestemmelsen sier at barnet har rett til å fritt gi uttrykk for sine synspunkter (Barnevernloven, 1992, § 1-6). Her er det rom for skjønn, som bidrar til at vi kan møte den enkeltes behov (Ellingsen, 2014, s. 13). Samtidig gir det kontaktpersonen i den kommunale barnevernstjenesten makt til å beslutte når barnets perspektiv er funnet. Dette er et eksempel på hvordan barnets medvirkning alltid vil stå i en maktrelasjon til en voksen (Omre & Schjelderup, 2009, s. 36).

Ifølge Paulsen (2016) er barnets opplevelse av medvirkning påvirket av antall møtepunkter. Det kan se ut til at liten eller ingen kontakt mellom barnet og den kommunale barnevernstjenesten begrenser barnets mulighet til medvirkning (Paulsen, 2016, s. 11, 13). Strandbu (2011) sier at barnets meninger ikke alltid er leveringsklare, og at spesielt barn som lever i konfliktfylt situasjon trenger dermed hjelp og støtte til å se sin egen situasjon. Hun sier at barnets forståelse kan utvides gjennom samtaler og samhandlinger med andre (Strandbu,

2011, s. 113-117). Antonovskys begrep «begripelig», støtter opp under Strandbus teori om meningsdanning. Gjennom samtaler kan det oppstå avklaringer for barnet som vil styrke barnets forståelse, og kontaktpersonen vil få en bedre forståelse av barnets perspektiv og innsikt (Ellingsen, Schjelderup & Omre, 2014, s. 121-122). Samhandling og samtaler mellom kontaktperson og barnet, forstås å være vesentlig for at barnet skal kunne uttrykke egne synspunkter. Med utgangspunkt i at barnet ikke har leveringsklare meninger, kan det se ut til at denne prosessen kreve flere samtaler. Mie er et eksempel på dette, hun har hatt samtaler med et barn i alderen 7-12 år over lengre tid. Hennes erfaringer kan forstås som et barn som hadde behov for hjelp til meningsdanning; «*Barnet var klinke klar på at det ikke ville se han (referer til far). Og i de samtalene jeg hadde, merket jeg at barnet også kan være litt sånn kanskje, men så trakk barnet det igjen*». Hun forteller at barnet til tider kunne virke usikker på sine meninger, men at barnet i slutten av undersøkelsen var klar i sine meninger om at h*n ikke ville se pappa. Dette kan forstås slik at dette barnet trengte flere samtaler med Mie for å gjøre sine meninger leveringsklare.

For et barn å leve i en overgrepsrelasjon danner grunnlag for mistillit til andre mennesker. En overgrepsrelasjon er kompleks, og det kan være svært utfordrende for et barn å avsløre dette (Søftestad, 2005, s. 35). Gjennom kvalitative intervjuer forteller barn at de var redde for å fortelle om overgrepene. Barna forteller at de ble truet til å holde det hemmelig og/eller redde for å miste sine omsorgspersoner, som også var overgriperen (Barneombudet, 2018, s. 13-14). Husby, Slettebø og Juul (2018, s. 443) har i sin studie kommet frem til at blant annet tillitsfulle relasjoner øker barns deltakelse i interaksjon med barnevernsarbeidere. Det kan forstås slik at barn med lite tillitt, har behov for flere møtepunkter for å føle seg trygge nok til å fortelle om komplekse overgrepsrelasjoner.

Selv om kontaktpersonene forteller at de har pratet med barnet, betyr det nødvendigvis ikke at de har fått barnets perspektiv. For eksempel forteller Siri hvilken betydning barnets synspunkter fra en samtale med barnet hadde å si for undersøkelsen; «*Det hadde jo ganske mye å si, med tanke på at dette her var en anonym melding. Også har det mye å si i forhold til det barnet sa. Om barnet hadde bekreftet det som sto der, eller om barnet hadde avkreftet det*» (se kap. 6.3.2). Det kan forstås slik at barnets mening i den ene samtalen hadde mye å si for undersøkelsen, og at kontaktpersonen kan oppleve å ha funnet barnets perspektiv. Dette barnet kjente seg ikke igjen i anklagene om seksuelle overgrep, og saken ble henlagt. I lys av at de som lever i overgrepsrelasjoner har lite tillit til andre mennesker og store utfordringer med å avsløre overgrepene (Søftestad, 2005, s. 35), stiller jeg meg undrende til at det vil være

tilstrekkelig med en samtale med barnet. Dersom kontaktpersonen hadde hatt flere samtaler med barnet, kunne kontaktpersonen fått mer informasjon om barnets egen forståelse av situasjonen.

Nesten alle informantene har hatt samtaler med barna. Det betyr ikke nødvendigvis at barnets perspektiv er funnet. I hvilken grad kontaktpersonen tilrettelegger for meningsdanning og meningsytring, vil avgjøre om deltakelse blir et gode for barnet eller ikke (Strandbu, 2011, s. 45). Det er vanskelig å vurdere om informantene har funnet barnets perspektiv eller ikke. Samtidig kan det virke som at frekvensen av møtepunkter mellom barnet og kontaktperson, øker sjansen for å finne barnets perspektiv. Dermed kan det tenkes at de informantene som har hatt flere samtaler med barnet, har et bedre grunnlag for å finne barnets perspektiv.

7.2.2 Kontaktpersonene har barnet i sitt perspektiv

Den andre dimensjonen innebærer å ha barnet i sin synvinkel, som betyr å se barnet. Denne komponenten går ut på den voksnes syn (meninger og begreper), erfaringer, håp og bekymringer vedrørende barnets situasjon og fremtid. Den voksne må forsøke å plassere seg selv i barnets posisjon (Omre & Schjelderup, 2009, s. 37). Flere av informantene beskriver at de har barnet i sitt perspektiv, men vi kan også finne eksempler i datamaterialet som kan forstås slik at de ikke det. Informantenes syn på barnets situasjon kan komme til uttrykk i deres beskrivelser.

Flere av informantene uttrykker bandt annet at de er bekymret for barnet, og de begrunner dette med barnets atferdsuttrykk. En måte å forstå dette på er at kontaktpersonen er oppmerksomme på barnets ulike måter å uttrykke seg på, og tar barnet på alvor. De voksne har ansvar for at barnets uttrykk blir tatt på alvor (Strandbu, 2011, s. 119). Barnet har rett til å fritt gi uttrykk for sine synspunkter, og det innebærer nettopp at barnet har rett til å uttrykke seg både verbalt og nonverbalt (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016-2017, s. 44).

Informantene forteller om hvordan barnets uttrykk/atferd gir dem en forståelse av barnets situasjon, og hvordan det påvirket det videre arbeidet i undersøkelsen. Grøholt, Garløv, Weidle og Sommerschild sier at barn som har opplevd ett eller flere seksuelle overgrep, kan vise en lang rekke tegn på belastninger. Et barn som føler seg verdiløs og annerledes har ofte en selvdestruktiv atferd (Grøholt, Garløv, Weidle & Sommerschild, 2015, s. 289).

Noen av informantenes beskrivelser kan forstås slik at de forsøker å sette seg i barnets situasjon (Omre & Schjelderup, 2009, s. 37). For eksempel beskriver Eva hvordan hun opplevde ungdommens avvisning; «*Politiet kommer og henter deg på skolen, og det er jo*

ikke spesielt greit. [...] Det er ikke noe vanskelig å forstå det. Og all den tid barnevernstjenesten hadde kjennskap til denne ungdommen fra før, så tror jeg nok at denne ungdommen følte seg litt sånn: nå gidder de hvert fall ikke å høre på meg, siden de gjør sånn som det.» (Se kap. 6.1.2). Med utgangspunkt i sitatet kan det forstås slik at Eva forsøker å sette seg i ungdommens situasjon, og prøver å forstå hvorfor ungdommen ikke ønsker å samarbeide med barnevernet.

På en annen side er det noen av beskrivelsene til informantene som kan være et uttrykk for at de ikke har barnet i sitt perspektiv. For eksempel bruker en av informantene begrepet «fantasi» for å beskrive barnets avvikende uttalelser. Dette kan illustrer makten den voksne har ovenfor barnet. Når den voksne bruker begrepet «fantasi» om barnets uttrykk, kan det forstås slik at den voksne bruker makten til å definere situasjonen (Omre og Schjelderups, 2009, s. 45). Dersom en voksen definerer barnets synspunkter som fantasi, kan føre til at barnets synspunkter blir ugyldige og mindre viktig.

En annen informant sier at; «*vi ikke vet helt hva man skal tro, eller det er vanskelig å stille seg til hva som egentlig har skjedd. Også holder ikke barnets stemme egentlig nok*». Når kontaktpersonen ikke vet hva de skal tro og når de sier at barnets stemme egentlig ikke er nok, så kan det være et uttrykk for at de ikke tar barnet alvorlig. NOU 2017:12 (s. 19-50) og Barneombudets rapport (2018, s. 17) viser også eksempler på at barn ikke ble trodd eller tatt på alvor når de fortalte om vold og seksuelle overgrep.

Det kan virke som at noen av informantene setter seg inn i barnets situasjon og lytter til deres uttrykk for å få barnet i sitt perspektiv. Samtidig er det noen av informantene som gir beskrivelser som kan være et uttrykk for at de ikke har barnet i sitt perspektiv.

7.2.3 Barnets beste fokuseres og tydeliggjøres

Den tredje dimensjonen handler om fokusering og tydeliggjøring av barnets beste interesser. Alle de involvertes handlinger skal ha som mål å realisere barnets beste interesser (Omre & Schjelderup, 2009, s. 37). Denne dimensjonen finner vi også i Strandbu og Skivenes barneperspektiv, og kalles et relasjonelt barneperspektiv. De legger til at når de voksne skal vurdere hva som er til det beste for barnet, skal den vurderingen bygge på generell kunnskap om hva som regnes som bra for barn, og kjennskap til det enkelte barnet (Strandbu, 2011, s. 44-45).

Ut fra dataene er det noen av informantenes beskrivelser som gir uttrykk for hvordan barnets beste interesser tydeliggjøres og fokuseres av kontaktpersonen. For eksempel forteller Iben;

«vi var jo veldig bekymra. Og jeg tenker at atferden, og alt det med dette barnet som hadde så mye strev. Så det hadde mye å si. Så hvis ikke de foreldrene ikke hadde gått med på dette tiltaket, hadde vi gått til omsorgsovertakelse. For å få barnet ut av dette» (Se kap. 6.3.2). For det første kan vi ut fra sitatet se dimensjon to av barneperspektivet, hvor Iben har barnet i sitt perspektiv og uttrykker sin bekymring ovenfor barnets atferdsuttrykk og fremtid (Omre & Schjelderup, 2009, s. 37). For det andre uttrykker Iben at hun ikke vil gi slipp på dette barnet, som kan være et uttrykk for at hun mener at det er i barnets beste interesse å få videre oppfølging fra det kommunale barnevernet. Slik Iben forteller er denne vurderingen hovedsakelig gjort på bakgrunn av barnets uttrykk og atferd. Enten må foreldrene samtykke til videre tiltak, ellers ville den gått til omsorgsovertakelse. Iben forteller også at hun har vært ærlig og tydelig med foreldrene om hva som vurderes som risikosituasjoner for barnet, både i forhold til atferden, omsorgen og mistanke om seksuelle overgrep (Omre & Schjelderup, 2009, s. 37).

I dataen kan vi også se flere tilfeller av at barnets beste ikke fokuseres og tydeliggjøres. For eksempel forteller Mie at; «Barnet var klinke klar på at det ikke ville se han (referer til far)». Barnet uttrykker tydelig at barnet ikke vil ha samvær med far, som er frikjent i retten for seksuelle overgrep mot dette barnet. Mies fokus under undersøkelsen er; «hvordan skal vi nærme oss pappa» (Se kap. 6.3.1). Ut fra det Mie forteller, så drøftes det ikke nærmere om hva som er til barnets beste. Holt (2011) har i sin studie kritisk reflektert over beslutninger om at det automatisk er til barnets beste å ha kontakt med sine voldelige fedre. Holt utfordrer denne antakelsen, med argument om at beslutninger som tas i barns «beste interesser», ved fravær av barnets stemme, kan være skadelig for deres velferd (Holt, 2011, s. 327). Et av barnevernlovens grunnprinsipper er nemlig det biologiske prinsippet, som innebærer at det er til barnets beste å vokse opp hos sine biologiske foreldre. Det er viktig å poengtere at når det oppstår motstrid mellom prinsippene, skal prinsippet om barnets beste veie tyngst (Bie, 2014, s. 70). Når det er store motsetninger mellom barnets perspektiv og kontaktpersonenes perspektiv, kan det forstås slik at Mie ikke har inkludert barnet i sin forståelse av situasjonen. Når det skal vurderes om hva som er til barnets beste, er barnets stemme et sentralt element (NOU 2016:16, s. 56). Det kan forstås slik at barnet ikke har blitt hørt i denne saken, og det kan medføre til at barnets beste ikke blir fokusert og tydeliggjort.

Flere av informantene forteller også at barnets stemme kommer i skyggen av samarbeidsforholdet mellom det kommunale barnevernet og foreldrene (se kap. 6.3.1). Det kan forstås slik at barnets stemme ikke blir hørt og vektlagt, men at barnet må tilpasse seg det

de voksne har bestemt. Heimer, Näsman og Palme (2017, s. 316) har i sin studie illustrert hvordan sosialtjenestens avhengighet til partnerskap med foreldre, gjør det vanskelig å leve opp til barnekonvensjonen. Dette kan medføre til at barnets beste ikke blir fokuset i undersøkelsen.

Eksempelene ovenfor kan forstås slik at informantenes fokus og tydeliggjøring av barnets beste interesser er noe variert. Det kan virke som noen av informantene tydeliggjør barnets beste interesser, hvor både barnets synspunkter og generell kunnskap om hva som er til barnets beste blir vektlagt. Samtidig finner vi eksempler som kan forstås slik at barnets synspunkter ikke blir hørt, som medfører til at barnets beste ikke tydeliggjøres. Dermed kan virke som at noen av informantene opprettholder et barneperspektiv etter dimensjon tre.

7.2.4 Barnet blir tatt med i planleggings- og implementeringsprosesser over tid
Videre finner vi den fjerde dimensjonen i Omre og Schjelderups barneperspektiv, som er barnets deltakelse. Barnet skal bli inkludert i arbeidsprosesser over tid, hvor de blir fortløpende informert og får mulighet til å korrigeringer. Barnet må inkluderes i planleggingen og i prosesser, de må bli lyttet til og informert, og barnets synspunkter må tas med i beslutningene (Omre & Schjelderup, 2009, s. 38).

Med utgangspunkt i funnene forteller informantene at de ikke inkluderte barnet i planleggings- og implementeringsprosessen over tid. I empirien har barnet blitt snakket med og fått informasjon hovedsakelig i starten av undersøkelsen. Informantene har ikke blitt inkludert i beslutningsprosessen. Omre og Schjelderup (2009, s. 38) sier at en til to samtaler hvor barnet blir spurt om hva de mener, ikke er nok for å sikre barns deltakelse. Flere av informantene har hatt mellom en til fem samtaler med barnet.

Informantene forteller at barnet ikke har vært direkte deltakende i beslutningsprosessen i undersøkelsen (se kap. 6.3.1). Omre og Schjelderup (2009) mener at barnets ønsker, meninger og synspunkter trenger å være til stede i alle prosessene, men at det ikke er avgjørende at barnet er til stede for at barnet skal delta (Omre & Schjelderup, 2009, s. 38). Noen av informantene sier at barnets synspunkter om egen situasjon hadde stor betydning for undersøkelsen, men informantene har ikke spurt barnet om deres ønsker, meninger og synspunkter knyttet til beslutningene. Dermed kan det forstås slik at barnet ikke har vært til stede, verken direkte eller indirekte, i alle prosessene i undersøkelsen. Informantene har dermed ikke inkludert barnet i planleggings- og implementeringsprosesser over tid. I forarbeiderne til bestemmelsen om barnets rett til medvirkning i det kommunale barnevernet

jf. barnevernloven § 1-6, står det at retten gjelder under hele beslutningsprosessen (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016-2017, s. 141-142). Ellingsen, Studsrød og Ursin (2019, s. 114) har også i sin studie kommet frem til at det i liten grad ble drøftet hvordan barnet påvirker tjenesten.

En av informantene poengterer at det ikke er barnet som skal sitte med ansvaret; «*Med så små barn så tenker jeg at det er viktig at de er informert og at de skal få utrykke seg, samtidig skal de ikke sitte med ansvar for tiltak*» (se kap. 6.3.1). Ut fra Ellingsen, Schjelderup og Omres forståelse av medvirkning som beskyttelse, kan det informanten forteller være et uttrykk for at medvirkning og beskyttelse står i strid med hverandre. Dersom kontaktpersonen ikke lar barnet få bidra i beslutningsprosessen på grunn av at barnet skal beskyttes, kan det medføre til at barnet blir ekskludert fra å delta (Ellingsen, Schjelderup & Omre, 2014, s. 118). Vis og Thomas (2009) har i sin studie kommet frem til at barnet ikke fikk lov til å delta i beslutningsprosessen fordi deltakelse ble ansett som skadelig for barnet (Vis, Holtan & Thomas, 2010, s. 7). Det er viktig å poengtere ut at barnets rett til å bli hørt, er en medbestemmelsesrett og ikke en selvbestemmelsesrett (Bie, 2014, s. 71). Dette innebærer ikke at barnet får et ansvar for å bestemme, men barnets synspunkter skal tillegges behørig vekt i samsvar med barnets alder og modenhet (Bendiksen & Haugli, 2018, s. 45). Dersom informanten mener at å delta i beslutningsprosessen handler om at barnet skal ha ansvar for tiltaket, kan det være et behov for å klargjøre hva det innebærer å medvirke i beslutningsprosessen.

7.2.5 Kontaktpersonenes tankesett og verdier

Den femte dimensjonen innebærer en redegjørelse av et dominerende tankesett og verdier, både kulturelt og faglig, som danner referanserammer for forståelse av barndom og oppvekst. De voksnes tankesett er en avgjørende faktor for å oppnå reell deltakelse for barn. En endringsprosess i tankesettet er komplisert og tidkrevende (Omre & Schjelderup, 2009, s. 38). Strandbu og Skivenes (2011, s. 43) har også denne dimensjonen i sitt barneperspektiv, og kaller det for et strukturelt barneperspektiv.

Både i barnevernsfaglige tradisjoner og i vestlige tradisjoner dominerer det fortsatt holdninger og verdier som sier at vi må beskytte det sårbare barnet. Det nye barnesynet, hvor vi ser barnet som en aktør med kompetanse og rettigheter til deltakelse, er det mindre kunnskap og autoritativ praksis om (Omre & Schjelderup, 2009, s. 38). Strandbu (2011) sier at i hvilken grad barnets mening inkluderes, er påvirket av de voksnes syn på barn. Barnet kan bli betraktet som en meningsbærende aktør som den voksne faktisk hører på, eller at barnet er et

objekt for voksenes beskyttelse, hvor de voksne lager planer for barnet og ikke sammen med barnet (Strandbu, 2011, s. 119-120). I datamaterialet kan vi finne holdninger og tankesett som både kan være et uttrykk for det gamle barnesynet hvor barnet ble ansett som sårbart, og det nye barnesynet hvor barnet er en aktør med kompetanse og rettigheter til deltakelse.

Nesten alle informantene har snakket med barnet, og de fleste av informantene anser barnets synspunkter som viktig for å belyse barnets egen situasjon. Informantene beskriver at de hovedsakelig har undersøkende samtaler, hvor målet er å få kunnskap og forståelse for hvordan barnet har det i sin hverdag (Aadnesen, Hærem & Delås, 2014, s. 134). Videre er en av de viktigste funnene i denne studien at kontaktpersonene forteller at de ikke involverer barnet i hele beslutningsprosessen. De fleste barna er i alderen 0-12 år. En måte å forstå dette på er at kontaktpersonenes tankesett består av at barnet er en viktig informant, men når beslutninger skal diskuteres og drøftes er dette ment for foreldre og kontaktperson.

Når kontaktpersonen snakker med barnet og anser barnets informasjon som viktig for å belyse saken, så kan vi forstå det slik at de anvender det nye barneperspektivet, som regner barnet som resiliens og at barnet har evner og ressurser som kan benyttes (Sommer, 2014, s. 31). Samtidig kan det forstås slik at dette ikke gjelder i alle deler av undersøkelsen. Når kontaktpersonene forteller at de ikke inkluderer barnet i beslutningsprosessen i undersøkelsesfasen, så kan det være et uttrykk for at vi fortsatt kan se tendenser til det gamle barnesynet i det kommunale barnevernet. Det gamle barnesynet så på barn som avhengig, passive og sårbare vesener som først og fremst trenger beskyttelse (Sommer, 2014, s. 31). De fleste informantene forteller om at fokuset i beslutningsprosessen har vært å snakke med foreldrene, for å skape et godt samarbeidsforhold mellom de voksne (se kap. 6.3.1). Dermed kan det forstås slik at kontaktpersonene har et tankesett om at samarbeide til foreldrene blir prioritert fremfor barnets inkludering i beslutningsprosessen.

Det kan forstås slik at paradigmeskiftet fra det gamle barnesynet til det nye, fortsatt er i utvikling. I forhold til informasjonshenting i undersøkelsen i en barnevernssak, så kan det forstås slik at kontaktpersonenes tankesett og verdier ser barnet som er resurs som kan komme med viktig informasjon om barnets egen situasjon. Samtidig er det ingen av informantene som inkluderer barnet i beslutningsprosessen, som kan være et uttrykk for at de ikke ser barnet som kompetent nok til å delta i planlegging av tiltak og beslutningene.

7.2.6 Oppsummering

Ifølge Omre og Schjelderup (2009) må alle de fem nevnte dimensjonene være til stede for at vi kan si at det blir anvendt et barneperspektiv. Noen av informantene har (1) funnet barnets perspektiv, (2) hatt barnet i sitt perspektiv og (3) tydeliggjort og fokusert barnets beste. Dette er ikke tilfellet for alle informantene, og dermed er det flere av kontaktpersonene som ikke anvender de tre første dimensjonene. Ingen av informantene har inkludert barnet i planleggings- og implementeringsprosessen over tid. Dermed er det ingen av informantene som anvender dimensjon fire. Den siste dimensjonen handler om kontaktpersonenes tankesett og verdier. Slik jeg tolker dataene, kan det forstås slik at vi kan se tendenser til det nye og det gamle barnesynet. Det gamle barnesynet kommer til uttrykk i beslutningsprosessen, hvor barnet må beskyttes eller at det anses som unødvendig for barnet å være til stede. Alle dimensjonene er ikke anvendt av kontaktpersonene, og dermed kan forstå det slik at de ikke har utøvd et barneperspektiv i undersøkelsesfasen.

8.0 Konklusjon

Denne studien har undersøkt hvordan barnevernsarbeidere ivaretar barnets medvirkning i saker hvor det er mistanke om seksuelle overgrep. Formålet med studien er å undersøke hvordan kontaktpersonene involverer barnet i praksis, fra deres perspektiv. De viktigste funnene i denne studien viser at kontaktpersonene forteller at de utfører tilrettelagte samtaler med barnet. Omfanget av kontakten mellom kontaktperson og barnet varierer fra en samtale til jevnlig kontakt hver fjortende dag. Barnet blir anerkjent av kontaktpersonene som en viktig informant, hvor barnets synspunkter skal ha betydning i undersøkelsen. Likevel viser funnene at kontaktpersonen ikke inkluderer barnet i beslutningsprosessen. Barnet var ikke til stede under planlegging og vurdering av tiltak, og barnets synspunkter knyttet til beslutningene ble ikke etterspurt.

Studiens funn sammenfaller med tidligere forskning. Tidligere forskning viser at de fleste kontaktpersonene har samtaler med barnet, men at barnets synspunkter ble i liten grad drøftet opp mot annen informasjon (Helsetilsynet, 2019, s. 38, Ellingsen, Studsrød og Ursin, 2019, 114). Et funn i studien som skiller seg ut, er nemlig at kontaktpersonene er bevisste på at barnet ikke er involvert i beslutningsprosessen. Det kan forstås slik at kontaktpersonene har en uklar forståelse av hva det vil si å involvere barnet i beslutningsprosessen. Samtidig har det overrasket meg at informantene forteller om ingen eller få samtaler med barnet, når det er mistanke om seksuelle overgrep.

Med utgangspunkt i funnene, har oppgaven diskutert i hvilken grad barnet har deltatt i undersøkelsesfasen i lys av Omre og Schjelderups (2009) deltakerstige. I samtalene mellom barnet og kontaktpersonen og ved utgivelse av informasjon i undersøkelsen, så blir barna involvert på skindeltakelse-nivå. Det betyr at barnet får mulighet til å høre og bli hørt, men mangler makt til å sørge for at deres synspunkter vil bli tatt hensyn til (Omré & Schjelderup, 2009, s. 40). Når det gjelder beslutningsprosessen i undersøkelsen, har barnet ingen deltakelse.

Videre har oppgaven diskutert om det kommunale barnevernet utøver et barneperspektiv. For å kunne si at informantene anvender et barneperspektiv i det kommunale barnevernet, mener Omre og Schjelderup (2009, s. 28) at fem dimensjoner må være til stede. Flere av dimensjonene er ikke anvendt av kontaktpersonene, og dermed kan det forstås slik at de ikke har utøvd et barneperspektiv i undersøkelsesfasen.

Med utgangspunkt i studien, kan det forstås slik at barnets rett til medvirkning ikke er godt nok ivarettatt i saker hvor det er mistanke om seksuelle overgrep.

Det eksisterer mye forskning om tema «barns rett til medvirkning». Til forskningsfeltet bidrar denne oppgaven med å belyse at det fortsatt, etter lovendringen i 2018, er utfordringer knyttet til barnets medvirkning, særlig i beslutningsprosessen. Studien belyser også at det kan være utfordringer knyttet til kontaktpersonenes forståelse av barns rett til medvirkning i barnevernet. For fremtidig forskning kan det være interessant å se nærmere på kontaktpersonenes forståelse av hva det innebærer å involvere barnet i beslutningsprosessen i undersøkelsen. Dette kan belyse om det er kontaktpersonenes forståelse som påvirker barnets deltakelse, eller andre faktorer.

9.0 Referanseliste

- Aadnesen, B. N., Hærem, E. & Delås, G. M. (2014). Informasjonsinnhenting. I Aadnesen, B. N. & Hærem, E. (Red.), *Barnevernets undersøkelse*. (3.utgave, 117-165). Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Aadnesen, B. N. & Hærem, E. (2014). Forskningsprosessen og undersøkelsen – to sider av samme sak. I Aadnesen, B. N. & Hærem, E. (Red.), *Barnevernets undersøkelse*. (3.utgave, 37-66). Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Arnstein, S. R. (2019). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Planning Association*, 85(1), 24-34. DOI: 10.1080/01944363.2018.1559388
- Barneombudet. (2018). «Hadde vi fått hjelp tidligere, hadde alt vært annerledes». Hentet fra <https://barneombudet.no/for-voksne/vare-publikasjoner/fatt-hjelp-tidligere-alt-vaert-annerledes-vold-barn/>
- Barnevernloven. (1992). Lov om barneverntjenester (barnevernloven). (LOV-1992-07-17-100). Hentet fra <https://lovdata.no/pro/lov/1992-07-17-100/§1-6>
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2016-2017). Endringer i barnevernloven mv. (bedre rettsikkerhet for barn og foreldre). (Prop 169). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-169-1-20162017/id2568801/sec1>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2017). *Saksbehandlingsrundskrivet*. Hentet fra <https://bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/saksbehandlingsrundskrivet/#0>
- Bendiksen, L. R. L. & Haugli, T. (2018). *Sentrale emner i barneretten* (3. utgave). Oslo: Universitetsforlaget
- Berrick, J., D., Dickens, J., Pösö, T. & Skivenes, M. (2015). Children's involvement in care order decisions-making: A cross-country analysis. *Child Abuse & Neglect*, 49, 128-141. DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.07.001>
- Bie, T. (2014). De juridiske rammene for barnevernets undersøkelse. I Aadnesen, B. N. & Hærem, E. (Red.), *Barnevernets undersøkelse*. (3.utgave, 67-88). Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Oslo: Gyldendal akademisk.

- Brinkmann, S. (2013). *Qualitative interviewing: understanding qualitative research*. New York: Oxford University Press
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6. utgave). Oslo: Gyldendal Akademisk
- Ellingsen, I. T. (2014) Beslutninger og beslutningsgrunnlag som brennpunkter i barnevernet. I Ellingsen, I. T. & Østerhaug, R. S. (Red.), *Barnevernets brennpunkt: Beslutningsgrunnlag og beslutninger*. (11-14). Oslo: Universitetsforlaget.
- Ellingsen, I. T., Shjelderup, L. & Omre, C. (2014). Barn og unges medvirkning i barnevernet. I Ellingsen, I. T. & Østerhaug, R. S. (Red.), *Barnevernets brennpunkt: Beslutningsgrunnlag og beslutninger*. (115-136). Oslo: Universitetsforlaget.
- Ellingsen, I. T., Studsrød, I. & Ursin, M. (2019). Ivaretagelse av barns rettigheter i sosialt arbeid med familien. *Barn*, 37(3-4), 103-117. 113-117 ISSN 2535-5449
- Forskrift om medvirkning og tillitsperson. (2014). Lov om barneverntjenester (barnevernloven) (LOV-1992-07-17-100). Hentet fra [https://lovdata-no.ezproxy.uis.no/pro/#document/SF/forskrift/2014-06-01-697](https://lovdata.no.ezproxy.uis.no/pro/#document/SF/forskrift/2014-06-01-697)
- Grunnloven. (1814). Kongeriket Norges Grunnlov (LOV-1814-05-17). Hentet fra <https://lovdata.no/pro/lov/1814-05-17-nn/§104>
- Grøholt, B., Garløv, I. Weidle, B. & Sommerschild, H. (2015). *Lærebok i barnepsykiatri* (5. utgave). Oslo: Universitetsforlaget.
- Hart, R. (1992). *Children's Participation: From Tokenism To Citizenship*. Florence: UNICEF. Hentet fra <https://www.unicef-irc.org/publications/100-childrens-participation-from-tokenism-to-citizenship.html>
- Husby, I., Slettebø, T., & Juul, R. (2018). Partnerships with children in child welfare: The importance of trust and pedagogical support. *Child & Family Social Work*, 23(3), 443-450.
- Heimer, M., Näsman, E. & Palme, J. (2018). Vulnerable children's rights to participation, protection, and provision: the process of defining the problem in Swedish Child and familie Welfare. *Child and family social work*, 23, 316-323.
- Helgesen, L. A. (2013). *Menneskets dimensjoner: Lærebok i psykologi* (2. utgave). Kristiansand: Høyskoleforlaget.

- Helsetilsynet. (2019). *Det å reise vasker øynene*. Hentet fra https://www.helsetilsynet.no/globalassets/opplaster/publikasjoner/rapporter2019/helsetilsynet_rapport_unummerert_gjennomgang_106_barnevernsaker.pdf
- Holt, S. (2011). Domestic Abuse and Child Contact: Positioning Children in the decision-making process. *Child Care in Practice*, 17(4), 327-346. Doi: <https://doi.org/10.1080/13575279.2011.596817>
- Johannssen, L., E., F., Rafoss, T., W., & Rasmussen, E., B. (2018). *Hvordan bruke teori? Nyttige verktøy i kvalitativ analyse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kennan, D., Brady, B. & Forkan, C. (2018). Supporting Children's Participation in Decision Making: A Systematic Literature Review Exploring the Effectiveness of Participatory Processes. *British Journal of Social Work*, 48, 1985–2002. doi: 10.1093/bjsw/bcx142 Advance Access
- Križ, K. & Skivenes, M. (2017). Child welfare workers' perceptions of children's participation: a comparative study of England, Norway and the USA (California). *Child and Family Social Work*, 22, 11-22. DOI: 10.1111/cfs,12224
- Langballe, Å. (2011). Den dialogiske barnesamtalen: Hvordan snakke med barn om sensitive temaer. *Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS)*.
- Larsen, A. K. (2012) *En enklere metode: Veiledning i samfunnsvitenskapelig forskningsmetode*. Bergen: Fagbokforlaget
- Lindboe, K. (2012). *Barnevernrett* (6.utgave). Oslo: Universitetsforlaget.
- Menneskerettsloven. (1989). Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett Vedlegg 8 FNs konvensjon om barnets rettigheter med protokoller. (LOV-1999-05-21-30). Hentet fra https://lovdata.no/pro/lov/1999-05-21-30/bkn/p1/ARTIKKEL_12
- NOU 2016:16. (2016). *Ny barnevernslov: Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*. Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon Informasjonsforvaltning.
- NOU 2017:12. (2017). *Svikt og svik: Gjennomgang av saker hvor barn har vært utsatt for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt*. Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon Informasjonsforvaltning.

- Omre, C. & Schjelderup, L. (2009). *Barn i barnevernet: En studie om barns deltagelse og styrkeprosesser i familieråd*. Trondheim: Tapir Akademisk forlag.
- Paulsen, V. (2016) Ungdommers erfaringer med medvirkning i barnevernet. *Fontene*, 9(1), 4-15. <http://fonteneforskning.no/pdf-15.44730.0.3.addb44a4fe>
- Postholm, M. B. & Jacobsen, D. I. (2018). *Forskningsmetode for masterstudenter i lærerutdanning*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Repstad, P. (2007). *Mellom nærhet og distanse: kvalitative metoder i samfunnsfag* (4. utgave). Oslo: Universitetsforlaget.
- Pert, H., Diaz, C. & Thomas, N. (2017). Children's participation in LAC reviews: a study in one English local authority. *Child and Family Social Work*, 22, 1-10.
- Sandberg, K. (2020). Barns rett til å bli hørt. I Høstmælingen, N., Kjørholt, E. S. & Sandberg, K. (Red.), *Barnekonvensjonen: Barns rettigheter i Norge* (4.utgave, 98-130).
- Slettebø, T. & Seim, S. (2007). Brukermedvirkning i barnevernet. I boken Seim, S. & Slettebø, T. (Red.), *Brukermedvirkning i barnevernet* (s. 21-45). Oslo: Universitetsforlaget.
- Smith, L. (2020). FNs konvensjon om barns rettigheter. I Høstmælingen, N., Kjørholt, E. S. & Sandberg, K. (Red.), *Barnekonvensjonen: Barns rettigheter i Norge* (4.utgave, 19-33).
- Sommer, D. (2014). *Barndomspsykologi: Små barn i en ny tid* (2.utgave). Bergen: Fagbokforlaget.
- Strandbu, A. (2011). *Barnets deltagelse: Hverdagslige og vanskelige beslutninger*. Oslo: universitetsforlaget.
- Søftestad, S. (2005). *Seksuelle overgrep: Fra privat avmakt til tverretatlig handlekraft*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitative metoder* (5. utgave). Bergen: Fagbokforlaget.
- Thornquist, E. (2018). *Vitenskapsfilosofi og vitenskapsteori for helsefag* (2. utgave). Bergen: fagbokforlaget.

Trøen, M. I. N., Holø, R. M. & Vogt, L. F. (23. apr. 18:03). Fortalde kjærasten om overgrep – barnevernet la vekk saka. Hentet fra [https://www.nrk.no/innlandet/fortalde-kjaerasten-om-overgrep- -barnevernet-la-vekk-saka-1.14991546](https://www.nrk.no/innlandet/fortalde-kjaerasten-om-overgrep--barnevernet-la-vekk-saka-1.14991546)

Vis, S. A, Holtan, A. & Thomas, N. (2010). Obstacles for Child Participation in Care and Protection Cases - why Norwegian social workers find it difficult. *Child Abuse Review*, 21, 7-32. DOI: 10.1002/car.1155

Vis, S. A. & Thomas, N. (2009). Beyond talking – childrens' participation in Norwegian care and protection cases. *European Journal of Social Work*, 12(2), 155-168. DOI: 10.1080/13691450802567465

Vil du delta i forskningsprosjektet

” En kvalitativ studie om hvordan barnevernsarbeidere involverer barnet i saker hvor det er mistanke om seksuelle overgrep”

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan barnevernsarbeidere involverer barnet i saker hvor det er mistanke om seksuelle overgrep. I dette skrevet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med oppgaven er å undersøke hvordan barneverntjenesten legger til rette for barns medvirkning i barnevernssaker der det er mistanke om seksuelle overgrep, og hvilke utfordringer barnevernsarbeidere står ovenfor. Problemstillingen er som følger: «Hvordan ivaretar barnevernsarbeidere barnets medvirkning i saker hvor det er mistanke om seksuelle overgrep?» Denne problemstillingen skal belyses gjennom en masteravhandling.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Stavanger, institutt for sosialfag.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Utvalget skal bestå av

- Ansatte i barnevernstjenesten som jobber med undersøkelsesfasen.
- Den ansatte må ha arbeidserfaring med sak(er) der det har vært mistanke om seksuelle overgrep.
- Det vil være 5-8 henvendelser til dette prosjektet.

Jeg har fått dine kontaktopplysninger gjennom din leder ved den kommunale barnevernstjenesten, som har hjulpet meg med utvalget.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet innebærer det at du deltar på et intervju. Intervjuet vil vare i ca. 45 minutter. Intervjuet vil inneholde spørsmål knyttet til hvordan barnet ble involvert i en barnevernssak du har erfaring fra, hvor det var mistanke om seksuelle overgrep. I intervjuet vil jeg ta lydopptak på båndopptaker og notater.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. De som vil ha tilgang til datamaterialet er kun veilederen og studenten til prosjektet. For å hindre at uvedkommende skal få tilgang på dine personopplysninger vil navn og kontaktopplysninger bli erstattet med en kode. Denne koden vil bli lagret på egen liste adskilt fra dataen. Datamaterialet vil bli lagret på egen harddisk og innelåst. Avhandlingen vil bruke fiktive navn ved fremstilling av data. Det vil ikke bli brukt navn på kommune, men hvilket fylke dataen er hentet fra.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 01.06.2020. Personopplysninger og lydopptak vil bli slettet ved prosjektslutt.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag fra Universitet i Stavanger har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Universitetet i Stavanger ved Frida Bjørgum (student): frida.94@live.no/41312846 og dosent Unn Cecilie Omre (veileder): cecilie.omre@uis.no.
- Vårt personvernombud: Kjetil Dalseth, epost personvernombud@uis.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personvertjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig
(Frida Bjørgum/Unn Cecilie Omre)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «En kvalitativ studie om hvordan barnevernsarbeidere involverer barnet i saker hvor det er mistanke om seksuelle overgrep», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 01.06.2020

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2

Intervjuguide

Fase 1: Innledningsvis/bakgrunn

- Informere om samtykke, konfidensialitet og anonymitet.
- Tydeliggjøre at barnevernsarbeideren ikke må komme med beskrivelser som identifiserer andre. Barnevernsarbeideren har taushetsplikt, og denne skal overholdes i intervjuet. Deres erfaringer skal ikke avsløre personopplysninger som kan identifisere personen. Erfaringen er knyttet til barnevernsarbeiderens arbeidspraksis.
- Kjønn, alder, utdanning, hvor lenge har de jobbet i barnevernstjenesten, annen relevant praksis.

Fase 2: Erfaringer

Erfaringer

- Hvilken erfaring har du med barnevernssaker der det har vært eller er mistanke om seksuelle overgrep?
- Barnets alder og vurderingen av barnets evne til å danne egne synspunkter vil være viktig informasjon som sier noe om barnevernsarbeiderens vurdering av medvirkning. For at barnevernsarbeideren skal overholde sin taushetsplikt når de kommer med eksempler, vil barnets alder og funksjonsnivå bli informert gjennom to skalaer:

Barnets alder: 0-6 år, 7-12 år, 13-17 år.

Funksjonsnivå:

Psykiske utfordringer (kan innebære ulike psykiske lidelser, psykisk utviklingshemning eller andre kognitive utfordringer).

Fysiske utfordringer (Funksjonsnedsettelse som lam eller døv, eller sykdom).

- To alternative spørsmål avhengig av informanten sin erfaring:
  - a) Fortell om en barnevernssak hvor det har vært mistanke om seksuelle overgrep.
  - b) Fortell om en barnevernssak hvor det har vært mistanke om seksuelle overgrep der du følte at du lyktes godt, og fortell om en barnevernssak hvor det var mistanke om seksuelle overgrep der det var store utfordringer.

- Hvilken rolle hadde barnevernstjenesten i denne saken?

Oppfølgingsspørsmål:

- Var politiet involvert?

- Ble det en straffesak?

Fase 3: Tema

Samtaler med barnet i undersøkelsesfasen

- Hvordan ble det tilrettelagt for samtale(r) med barnet?
Oppfølgingsspørsmål:
  - Når i undersøkelsesfasen ble barnet pratet med?
  - Hvordan ble det tilrettelagt for at barnet kunne ta med seg en person han eller hun har tillitt til?
  - Fikk barnet mulighet til å uttrykke seg på andre måter enn verbalt? Eks. Gjennom tegninger, lek eller tolk om nødvendig?
  - Hvor mange samtaler ble det utført med barnet?
- Hva hadde barnets sin stemme å si for undersøkelsen?
Oppfølgingsspørsmål:
  - Hvordan bidro barnet sin stemme til å definere sin livssituasjon?
  - Hvordan bidro barnet sin stemme til å forme ditt fokus i undersøkelsen?
- Hva opplevde du at du gjorde bra?
- Hva kunne bli gjort bedre?

Informasjon til barnet

- Fikk barnet tilgang på all informasjon i saken?
Oppfølgingsspørsmål:
Hvis ja:
  - Hvordan vurderte du at det var til det beste for barnet?
Hvis nei:
  - Hvordan type informasjon var det barnet ikke fikk tilgang på?
  - Hvordan vurderte du at det var til det beste for barnet?
- På hvilken måte ble informasjonen tilpasset for barnet?
- Opplevde du noen utfordringer med å gi barnet tilstrekkelig informasjon? Hvilke utfordringer?
- Burde noe blitt gjort annerledes?

Beslutningsfasen

- Hvordan ble barnet involvert i beslutningsprosessen?

Oppfølgingsspørsmål:

- Hvordan deltok barnet i utarbeidelse av mål og midler?
- Hvor mye samvær, og med hvem?
- Beslutning om tiltak
- Valg av fosterhjem eller institusjon
- Oppsto det noen spesielle utfordringer knyttet til medvirkning når det var mistanke om seksuelle overgrep?
- Hva opplevde du at du gjorde bra?
- Var det noe som kunne bli gjort annerledes?

Hva gjør disse sakene så sårbare?

Fase 4: avslutning

- Hvordan påvirket det deg å jobbe med denne/disse saken(e)?
- Er det noe du vil legge til?

Vedlegg 3

20.5.2020

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

En kvalitativ studie om hvordan barnevernsarbeidere involverer barnet i saker hvor det er mistanke om seksuelle overgrep

Referansenummer

988642

Registrert

03.10.2019 av Frida Bjørgum - f.bjorgum@stud.uis.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Stavanger / Det samfunnsvitenskapelige fakultet / Institutt for sosialfag

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Unn Cecilie Omre , cecilie.omre@uis.no., tlf: 95916739

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Frida Bjørgum, frida.94@live.no, tlf: 41312846

Prosjektperiode

21.10.2019 - 01.06.2020

Status

07.11.2019 - Vurdert

Vurdering (1)

07.11.2019 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet den 07.11.2019 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html

<https://meldeskjema.nsd.no/vurdering/5d5506a9-3779-4cac-b651-90a1836f3b09>

1/2

Du må vente på svar fra NSD for endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 01.06.2020.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19) og dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet i tråd med den behandlingen som er dokumentert.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Øyvind Straume
Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Vedlegg 4

Vedlegg 4: Godkjenning av innlevering mastergradsoppgave

BEKREFTELSE FRA VEILEDER INNLEVERING - MASTERGRADSOPPGAVE

Veileder er kjent med at kandidaten leverer inn sin mastergradsoppgave til vurdering.

Studentens navn: Trida Bjørgum

Mastergradsoppgavens tittel:

En kvalitativ studie om hvordan barnevernsarbeidere

Veileder tilrår innlevering

Veileder tilrår ikke innlevering

impliserer barnet i saker hvor det er mistanke om seksuelle overgrep.

Evt. kommentar:

Stavanger, 18. mai 20

(dato)

(sign. veileder)

Trida Bjørgum

(sign. student)

Det er studentens ansvar å levere dette skjema til emneansvarlig for masteroppgaven.